

ఆంధ్రక్షత్రియ గ్రంథమాల !

ప్రథమమును.

పద్మ నాభ యుద్ధము.



(ప్రాచీన ఏకాదశ ప్రబంధము)

౧౧

చటూరి లక్ష్మీనరకవి ప్రణీతము.



ప్రకాశకులు.

శ్రీవత్సవాయి రాయజగవతివర్మగారు

ప్రొవైసరులు.

శ్రీజగవతి ముద్రణాలయం వారిచే రాజమండ్రిలో

ముద్రింపబడి ప్రకటింప బడినది.

1927

కావ్యము]

[వల 0-12-0

ఆంధ్రప్రదేశ్ లకు స బంధించిన పాతనగ్రంథము
లను కర్మముగ ముద్రింపజూనుకొనినారము. అవసరమునెం
బడిన నవీన గ్రంథములుకూడ ముద్రింపబడుచుండును. మా
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రతిక చందాదారుల ఓందరకును యీగ్రంథ
ములు తక్కువధరకు యీయబడుచుండును. ప్రతిగ్రంథము,
ఓ ద్వాధికల వీతికతో నలరారుచుండును. మా గ్రంథముల
కు కాశ్యోతచందాదారులు కాదలచినవారు అర్ధరూపాయిప్ర
తీక రుసుము వంపునెదల మాఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రతిక చందా
దారులు కాకపోయినను తక్కువధరలకు గ్రంథములను నం
పాదించగలరు.

ఈగ్రంథమునందు స్థానిత్యములు చాల గాన్నించు
చున్నవి. ఇదివఱకెవ్వరును ప్రకటింపక పోవుటవలన ఏదోరికిని
గ్రంథము ముద్రణమైనయెడల ద్వితీయ ముద్రణమున నవ
రింప నచ్చునని ప్రకటించితిమి. త్వరలో ద్వితీయ ముద్రణము
వేయుటకు ఆంధ్రప్రదేశ్ లు తోడ్పడవరుగాక !

గ్రంథ ప్రకాశకులు.

(Andhra Research University) నకు కొనివచ్చి. ఈ గ్రంథముని దింత భాగముమాత్రమే వేరొక ప్రతిచెన్నపురి పాఠశాలకు పుస్తకభాండాగారము (Oriental Library, Madras Museum) నగలదు. గాని యీ రెండు ప్రతులును తైఫారు వేసి చూచుటకు వీలుపడలేదు. ఇందులో ఆశ్వాసాంతమునగల „వ„ అక్షరంతరక.... శేండుగళు బేన్నపుంగళు దీప్తినియె, అరు సేం 303 రు నచనమువలన నిది యసలుగ్రంథములో కొంత భాగమే యని స్పష్టమగుచున్నది. గాని ఆశ్వాసాంతమూలానంకి తాంకపక్షములతో నున్న యాయాశ్వాసమంతవరకు ననుగ్రహించుట చెప్పగలము. శ్రీ విజయరావు యశోభూషణులు ను పేరనీగ్రంథమును పూర్వము రాజయోగి పత్రికలో కొంతభాగము కీ॥ శే॥ శ్రీగురుజాన శ్రీరామమూర్తిపంతులు గారు ముద్రించియుండినట్లు వినికి గలదుగాని యాగ్రంథభాగము లభించలేదు.

కృతికర్త శ్రీచట్రాతి లక్ష్మీనరసుకవి యని ప్రతీతి. ఈప్రతిలో గాని పాఠ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారపు ప్రతిలో గాని యాశ్వాసాంతగద్యలేఖించుటచేసేయంతమును నిర్ధారణగా చెప్పలేము. కొన్నాళ్ళు పంచానన పత్రిక నడిపిన శ్రీరామమూర్తి సంగమేశ్వరకవిగారు (రాజం) తను వద్దనీగ్రంథము పూర్తిప్రతియున్నట్లు చెప్పియంపిరిగాని యదిచూపియుండని

రామరాజు మహారాజువారి వలన ప్రజలకు కలుగుచుండిన
శాధలను వర్ణించును. గాన వీర్యతికర్తయు గృతినాయకులు
సగుకాలీదలనియఁ జేలుచున్నది.

దొరికిన యీ యాశ్వాసమందు పద్మనాభక్షేత్రమున
శ్రీవిజయరామ గజపతి కలింగాధీశ్వరులకును ఇంగిలీషు కుంభి
నే వారికిని జరిగిన యుద్ధము సకారణముగాను సమగ్రముగా
ను వర్ణింపబడియుండుటచేతను శ్రీవిజయరామ గజపతి మహా
రాజులుంగారి జీవితచరిత్రములో సీయొక్కభాగమే వర్ణింపబ
డియుండుటచేతను దీనికి పద్మనాభయుద్ధమని పేరిడి ప్రచురిం
చడ మైనది.

కృతిపతి శ్రీపూసపాటి నారాయణగజపతి మహారాజు
లుంగారు పేరు శ్రీపద్మనాభ క్షేత్రముందు వీరస్వర్ణమునకు
జేంచేసిన మహారాజుల చిత్రపటములు. ఈయంతమాశ్వాసా
రంభ పద్యమునను ఆతరువాత నెం 19, 294, 295 రు పద్య
ములవల్ల తెలియుచున్నది శ్రీపూసపాటివారి కలింగసామ్రా
జ్యమును ఇంగిలీషు కుంభిణీవారు విడగొట్టి జమీందారీహా
దాకు దింపినేయుట యీనారాయణ గజపతి మహారాజులుం
గారి హయాములోనే జరిగినది. యుద్ధానంతరము వీరికి రా
జ్యముప్పజెప్పక గలిచిన రాజ్యభాగముగా నాటికుంభిణీయ
ధికారులు వారింపజూసిరిగాని యది సాక తుదకు వీరిరాజ్య
ము వీరికే బతులుపరచిరి శ్రీవిజయరామ గజపతి కలింగాధీ

శక్తియు యెడల సభికారములు జరిగించిన యపచారమునకు
సగచికావోలు అప్పుడు గవర్నరుగానుండిన రంబోల్డుదొరవా
రిని బ్రిటిషుపార్లమెంటులో విచారణచేసి పదమూడిని తేసి.
అప్పుడు పార్లమెంటులో ప్రజేతపెట్టబడిన తీర్మానమిట్లున్నది.

That the Governor and majority of the Council, Fort st, George did by menaces and karsh treatment, co-mpel Vijiaramaraj, the Raja of Vijianagaram to employ Sitaramaraj as Dewan in the room of Jaggannath, a man of probity and good character; that the compulsive menaces made use of towards the Rajah and the gross ill-treatment which he received at the Presidency, were humiliating, unjust and cruel in themselves, and highly derogatory to the interests of the East India Company and to the honour of the British nation (Charmichael's Manual p 197)

ఈయంశమును విశ్లేషింపఁజూచి మూర్ఖమయ్యతో
రికార్డుచేసిన. కాఠ్యికేత దొరవాడు సద్గుణ భయధమ్మును
గురించి వ్రాయుచు అశ్వశారవము నిలువబెట్టకొనుటకు శ్రీ
విజయరాను గజపతివారు (రణరంగులు) ప్రాణత్యాగముచే
యవలసినవచ్చెనని యొప్పుకొనిరి. ("It was necessary for him
to yield up his life to save his honour") దీనినే Gribble
గ్రీబిల్ అను చరిత్రకారుడు "వక్తను" అను ప్రామాణిక
గ్రంథము వ్రాసినయాతడు "మరచిపోబడిన యొడంబడిక"
(A Forgotten Treaty) యను పత్రికయందెల్లు ప్రకటించి
యన్నాడ —

"The treatment which the Rajah received.....last century left at the time a sore feeling.....of his family and eventually led to.....of 1794....., which forms a signal.....of how a Rajaput Prince whose honour has... been tarnished, feels that the only resort.....to die" J. D. B. Gribble.

(ఇందులో లోపించిన భాగములు ఆంధ్ర భారతీర్థమునకు శ్రీయుత K. L. Narasinga Rao గారిచేసిన యన్నవ్రతిలో చివరిపోయి యున్నవి)

ఇట్టినివర్తనములగు బట్టి యీపద్మనాభయ్యునిము విషయములో విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతులకు ఇంగ్లీషుకుంపిణి అధికారులవల్ల నానాడు దురంతమును సన్న్యాసుని జరిగినట్లన్నటి పార్లమెంటువారి కేగాక పందొమ్మిదవ శతాబ్దమందలి పామ్రాణికులగు Gribble (గ్రిబిల్) వంటి యాంగ్లచారిత్రకులకుగూడ తోచియుండుట స్పష్టమైయుండగా శ్రీవిజయనగరాధిపతులకును, వారియొక్కావకవులకును సప్పుడట్లు తోచుటలో నాశ్చర్యములేదు. గనుక నీగ్రంథమందలి నెం. 61, 136, 183 పద్యములు చారిత్రకముగ సమర్థనీయుములే యగుచున్నవి. గ న నీశాస్త్రము చారిత్రక కావ్యములలో పరిగణింపదగినదై శ్రీకృష్ణరాయవిజయము, పల్నాటివీరచరిత్ర రంగారామచరిత్ర. సరసతివిజయమువలె చారిత్రకముగకూడ పామ్రాణ్యము జెందుచున్నది.

ఈయుద్ధమునకు కారణమీశాస్త్రమున నెం 42 రు నారుప

దక్షిణములలో నొకవిధమునను నెం 74.81రు దక్షిణములలో నొక
విధముగను చెప్పుబడి యున్నను నీరెండు కారణములను పర
స్పరము సమన్వయముచేయున్నవి. కుంభిణి చారి యుద్దేశముల
నూహించుచు శ్రీనివాసురామ గజపతివారు „తమరు పంచన
సేమదలను మాత్రమేకాని,, యరుపద్యములనున్న రీతిని
విక్కిలి వగచినట్లుకలదు. ఇాయెంతమాత్రమును అతిశయో
క్తి కా నేరవని రుజువుచేయుగల యితరరికార్డు చాఖలారిందు
బొందుపరచుచున్నాము.

(౧) శ్రీ ఆనందగజపతిరాజు వారితో ఇంగిలీషు కుంభి
ణివారుచేయకొన్న యొడంబడిక (Treaty) నునుభవ్యపరచివత్త రతె
లంగి సరకాసులను సేవానివారివద్ద కాలుకు తుచ్చుకున్నట్లుద
రిమిలాను వ్రాయించుకొన్న యొడంబడికనే శ్రీముఖ్యమున
కు తెచ్చుట యాకాలమున ఇంగిలీషుకుంభిరి అధికారుల రా
జ్యశంకృతివిభావమునకెట్లచుకూలించి యుండెనో (Gibble) గ్రీవి
లు పండితులిట్లు వర్ణించియున్నారు—

In 1768 the condition of affairs in the Deccan was very different to what it had been ten years previously. In 1768 we have not yet grasped Dupleix's brilliant idea of an Indian Empire. All that we then wanted were the sea ports as outlets for our trade, with small surrounding districts for their upkeep. Now things are different; the French had been driven out of the Country; the Carnatic was virtually governed by the Company and an Anglo-

Indian Empire seemed to be a possibility. In order to carry out the india, the acquisition of the circars had become a necessity; and so it became a matter of policy to ignore the Treaty we had made with the Rajah; we assumed the place of his suzerain and even took under our actual managémnt the districts while he had previously rented at an almost nominal rent. All that were left to him were the ancestral estates which formed a portion of the British district of Vizagapatam"

ఈ సర్దునములోగల నంచనవిధానమింకావృత్తి నాయకుడగు శ్రీనివాసరామగజపతి రాజులవారి కాలమున ప్రారంభమై వారి నిర్వాహముతో పూర్తియైనది.

(౨) కొందూరులో పరాసువారిని కొట్టి ఇంగ్లీషుకుం ఫ్టివాతో ఒడంబడికచేసిన శ్రీరామగజపతి వారెంతవ్యతీతముగా వ్యవహరించినదియు వారి యధికారము 1753 నఁ జెల్లె పాతమున నత్తరతెలంగి నక్కారులలో నెట్లు చెల్లుచున్నదియు తెలువగల రికార్డుభాగ మింకొక సుదాహరించదగినది. ఇట్టి యధికారమే తదనంతరము పూనపాటివారి సంస్థానమునకు చెల్లవచ్చునయెడల ఇంగ్లీషుకుంఫిణీవారి రాజ్యశీతమునకెంత యననకూలమో దీనివల్లనే స్పష్టమగుచున్నది. ఈయుద్ధత భాగముగల రికార్డులో నీసామ్రాజ్యమును విడగొట్టుచూర్దములన్నటి యధికారులకు నూచింపబడియున్నవి:—

“when the English first got footing in them in consequence of the taking of Machilipatam, by Col Forde in 1759 (Lord Clive was invited to this measure by a letter from Anunda Rauze) Anunda Rauze was the most considerable zamindar in the Chicacole Circar and the whole five circars were in a great measure under his management for the French, the Soubah or himself according to circumstances,, Extract from Ootsford's Letter to the Court of Directors in January 1777.

దీనినిబట్టి ఆనందగజపతివారి యనుమతమున నింగిలీషు కుంఫిణీవారిరాజ్యములలో కాలుబెట్టెరని చెప్పబడినమాట యతిశయోక్తి కానేరదు.

(3) ఇంతకును కృతినాయకులగు శ్రీవిజయరామగజపతివారినింగిలీషు కుంఫిణీవారికిని తమకును గోలకొండ నిజాంవారధికారులని యెంచినట్లును, ఆయాహాల్ నే వ్యవహరించినట్లును ఈకావ్యమందుగలదు. ఈయభిప్రాయ సమర్థము కూడా రికార్డుబాఖిలాలవల్ల కనబడుచున్నది. శ్రీఆనందగజపతిరాజులవారి నిర్యాణానంతరము రాజమహేంద్రవరములోనీ కృతినాయకులు నిజాంవారివల్ల విజయనగరం సరిహద్దునకు పట్టాభిషేకము చేయబడినట్లు నిదర్శన మిట్లున్నది —

“In Fasali 1169, Ananda Gajapaty Raju joined Col-Forde and wrested Machili Bandar and other places from the French and on his way to his place died at Rajamahendravaram. As he had then no children Vijayaramaraju's wife Chandramma got a boy aged 12 years named Venkatapathiraju, a kinsman of her

husband, installed him and obtained Rajaghery Siriphave from Nizam Alli Khan and got him the title of- after her husband's name -Vijayarama Raju"

Exhibit XXXVI Appeal No. 144 of 10/09

(Defendant's Documents)

ఈయంశమే బారాబట్టి శ్రీ శ్రీయ్య తుహా నిట్లు చెప్పబడి యున్నది—అంతట గోలకొండవంచి నవాబు మీరుని హమల్లిఖాను వారు వచ్చి రాజగుతేంకరివరం ఆవల కొవ్వారునదను గౌతమీ హాసదీ తీరమందు విగియిండగా, పూసపాటి సమస్తానములో ముఖ్యతలోచనకర్తలు అయ్యి పిన్న పెద్దనుసుమ్ములు బుర్ఖా బచ్చన్న, బుర్ఖా వెంకన్న, (హవంశియులు॥ సుపా॥) గుండాల అప్పాజీరావున్న అలోచనచేసి పెద్దాపురములో వున్న పూసపాటి రామభద్రరాజు గారి రెండోభార్యకుమారుడు అయ్యి విజయరామరాజును వెంటబెట్టుకొని వచ్చి యాయనఅనంద గజపతిగారి తమ్ముడు అంతిమకొని వెళ్ళి మీరునిజామల్లి ఖానువారికి అగపరచగా ఆయనకు ఆచిన్నవాడియందు చాలా అనుగ్రహించచ్చి ఆచిన్నవాడికి పూసపాటివారి గృహస్థానం వట్టుంకట్టి శిరువాపు మొదలైన బహుమానములు యిచ్చి నిజామల్లిఖానుడు గోలకొండకు లేచిపోయెను..

Mackenzie Mss vol IV pp 544-45.

(౪) ఇంగ్లీషు కంఫిణీ అధికారుల శాసనం గజపతిరా

జువారి నిర్యాణానంతరము శ్రీ పూసపాటి వారియెడల నంచ

నబుద్ధి జరించినట్లు (Gribble) స్త్రీబిలుగుచూపిన మరణముక
నిదర్శనము:—

కుంభిణీవారు 1765 సం॥ శ్రీల్లిఫాడుపావారివల్ల ఉత్తర
సరళారులు యీనాంబాగీరుగా పొందినట్లు చరిత్రలలో వ్రా
యుదురుగాని అదిగోలకొండ నిజాంవారు మన్నించరను భ
యముచేతను, శ్రీనిజాంవారు 1766 సం॥ లో యుద్ధసన్న
దులగుచుండుట బట్టియు, కుంభిణీవా రీసర్కారులను తా
మానందగజపతివారితో చేసుకొన్న యొడంబడికకు విరుద్ధ
ముగా తిరిగి నిజాంవారివల్ల కౌలుకుపుచ్చుకొన్నట్లు 1766 సం
లో ఒడంబడిక వ్రాసుకొన్నారు ఈయొడంబడికయే కుంభిణీ
వారు శ్రీనిజాంవారితో చేసుకొన్న యెట్టయెడటి యొడం
బడిక. దీనివల్ల తేలుచున్న యంశములురెండు. ఇందులో ఇం
తకుముందు శ్రీల్లిఫాడుపావారివల్ల ఈరాజ్యములను గురించి
కుంభిణీవారు పొందిన ఫర్మాగా విషయముగాని, విజయనగ
రంరాజుగారి స్మరంకిగాని లేవు. నిజాంవారికి వీరివల్ల చెల్లవల
సిన ఫేష్కముకూడా యెక్కువగా నుజాహరింపబడినది. అది
1759 సం॥ ఒడంబడిక ప్రకారము నిజాంవారికి విజయనగరం
వారివల్ల చెలావణీ ఆయిన పంజాకముకన్న చాలా యెక్కువ
గానుండి తమపూర్వ మిత్రులయిన విజయనగరంవారి సావధా
నము లోనున్న రాజ్యములకు వారిచ్చుచువచ్చిన కప్పముకన్న
నెక్కువయివ్వసలికి యది కుంభిణీవారు ఉదాముంచవలవినట్లు

చ. శ్రీమన్నది. గ్రీబిలువారి వాక్యములిట్లున్నవి :

"Two things are noticeable in this Treaty. No mention is made of the firman obtained from the Emperor and no mention is made of the Rajah of Vizianagaram. The amount of tribute to be paid is also very high, and would seem to be much more considerable than the Nizam had previously obtained from the Rajah under the terms of the Treaty of 1759 and it would therefore have the appearance that we were attempting to outbid an old ally in order to obtain a grant of the districts in his possession the holding of which we had guaranteed to him in a treaty of 1758"

దీనినిబట్టి శ్రీ ఆనంద గజపతిరాజువారి నిర్యాణము నాటినుండియు నింగిలీషు కుంఫిణీవారప్పటి విజయనగర సామ్రాజ్యాధీశ్వరుల యెడల వంచనయే తలచినట్లాంగ్లచరిత్ర. కారులకే పొడకట్టినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

ఇక నిట్టివారియెడల నెట్టియవ్యాజమైన మైత్రితో నీకృతి నాయకులగు శ్రీ విజయరామ గజపతి కలింగాధీశ్వరులు న్యవహరించిరో గమనింప తగ్గది:—

(౧) 1765 సం॥ లో నజాంవారికిని ఇంగ్లీషుకుంఫిణీ వారికిని ఒడంబడికలు జరిగినతరువాత కొన్నాళ్ళకు నజాంవారికి వీరిపయిని కోపము నచ్చి శ్రీవిజయరామ గజపతి కలింగాధీశ్వరులకు కలింగ సర్కారులను ఘర్షణ వ్యాపింపి కుంఫిణీవారిని కొట్టి తగిలివేయవలగా శ్రీనజాంవారి ఘర్షణ వారికిపరిపేసేకంఫిణీవారి సేవను నీ విజయనగరము

వారు పోటించినట్లు కీర్తివిజయరామ గజపతివారున్న కిగ్గి
తారామరాజువారున్న ప్రత్యేకప్రత్యేకముగా చెన్నపురికుం
ఫిణీధారలకు వ్రాసిన జ్ఞాపికలు రికార్డుకాబడియున్నవి. ఇట్టిను
హామహుని ఘోషముబాకీ పడినందు కశౌరవపరచి రాజ్య
మునుండి తొలగిపోవలసి నట్లాజ్ఞయిచ్చి కుంఫిణీ అధికారులు
యుద్ధమునకు రేపెట్టిరికాని అఖరుకు పద్మనాభుఁడు యుద్ధ
సమయమునకూడా కుంఫిణీవారి పటాలములవయిని తమతరపు
న గుండు ముందుపెలగూడదని సేవలకుత్తరువిచ్చియుండిన
ట్లు „ఉ,,కూడదు కుంఫిణీమొనను „అను నెం 205 రు పద్య
మందు కనబడుచున్నది- ఈయంశము రికార్డులమును నిరవ
రచువాక్యములూ యుద్ధపు రికార్డులలో నిలుచున్నవి ,,

(1) Extract from Report of Lieut Col Pendergast
Camp near Padmanabhum 11 th July 1794.

“During the time I was forming my line, a horseman
from the Rajah came and desired to know what business
I had there. I desired him to the Rajah that I referred
him to the letter which I had sent him two days before
to this he replied that if my people fired, the Rajah's
people were ready to fire also.”

(2) Extract of consultation dated 14 th July 1794.

“It is also reported that the Rajah said when this
Colonel was approaching that he intended to sacrifice
his life only, and desired Vijiagopal Rauze and others
were with him to return to their houses and not to fight
with the Company”

(3) Extract of Intelligence, Padmanabham 18 th May:

"It is said in the camp that they will proceed to fight"

"Some people of consequence are taking that on account of the friendship between the Company and the Rajah from long time, he will not take up arms against them.,,

ఈయంశములను నడపటంబుచు పూసపాటివారి పూర్వోత్తరము,, అను లోకలురికాద్దలో నెట్లున్నది:—

,,కాబట్టి మనము త్వరపడితే కుంభిణీవాటిమీద ముందర మన చేయి మించింది అన్న నీరంమాత్రం మనకువస్తుంది యిందుకునలహా ముందర నడుస్తూ గుండుమాత్రం కాల్చుకుండా ఫిరంగులకు లావుచేసితే అ! మన కర్నాటకముయొక్క పరాక్రమము అక్కరకు వస్తుంది అని తాళిదు చేస్తూండుగా.....

ఇంతమాత్రమున నీయనకు యాధ్యపక్షియై తెలియక భయపడి యిట్లు చేసిరిని యాహింసగూడదు. ఏలయన 1794 సం॥ మేయి 20 దీని పద్మనాభమునుండి కుంభిణీవారికి వెళ్ళిన భోగట్టావల్ల నాతోలినాడు సాయంకాలము శ్రీవిజయ రామరాజు దాగు ఫిరంగులున్నచోటికి వెళ్ళి మూడుఫిరంగులు వేల్చించిచూచి, యాదమందు ఫయరుచేయు విధానమును గురించి ప్రశ్నించిపట్టు తెలుపబడినది. ఎట్లనగా:—

Extract. Intelligence Padmanabham 20 th May midnight

"The Rajah went yesterday in the evening where the guns are and ordered 3 guns to be fired. He talked about the manner of firing in battle."

ఈనిదర్శనములనుబట్టి వీరు స్వయముగా యుద్ధముచేయనేలేదని స్థిరపరచుచున్నది. అయినను ఈకావ్యమున మూత్రము వీరు తీవ్రముగా యుద్ధముచేసిరట్లు వర్ణించబడుటమాడ నది కవిలోక సామూన్యముగు రచనయని చెప్పకతప్పదు. వీరవ్యాపారము నెరఱుపట్లు నిట్టిభర్తృబుద్ధిగల యామహాత్ములు తపశ్శాలురనియు సంకితవ్యులనియు పరమ భాగవతోర్తములనియు పరమపావనులనియు నీగ్రంథములోని వర్ణనలవల్లనే గాక గ్రంథాంతరములందుగూడ గానవచ్చుచున్నది. ఇట్టిపరమభర్తృవరులయొకల వంచనబుద్ధి నాటియధికారుల కేకలై నో సమర్థనీయముగాదు. రాజ్యతంత్రమున భర్తృభర్తృబుద్ధి కుంభిణీజుధికారులంతగా పాటించలేదనియే యనవలసిన చున్నది.

నాటియుద్ధములో నీప్రజాపు మ్రోల వీరవ్యాపారము నెరపి ప్రాణములర్పించిన యాంధ్రక్షత్రియ వీరులలో నీకావ్యమందు శ్రీపూసపాటి విజయగోపాలరాజు, శ్రీచాగి గోపాలనరసరాజు, శ్రీబాట్ల వేడకటపతిరాజు, శ్రీబాట్ల అప్పలరాజు, శ్రీవత్సవాని నరసరాజు, శ్రీజంపని అప్పలరాజు విజయరామరాజుగార్లుగాక క్షత్రియేతర వీరులగు మానసుబేగు హాలుకాజు మొదలగువారు బేర్కొనబడిరి. ఈగ్రంథమందు మాన్సుబేగు చేసిన యుద్ధము బాగా వర్ణింపబడియున్నది.

పూసపాటివారి పూర్వోత్తరము రికార్డులో హోలురాజు వీర
వ్యాపారములు నర్ణింపబడియున్నవి. యుద్ధముచూత్తము ఘో
రముగా జరిగినదని గవర్నమెంటు రికార్డులును అంగీకరించు
చున్నవి. శ్రీవిజయరామరాజు కలింగాధీశ్వరులతో యుద్ధభూమి
ని నిహతులైనవారి నామాంకితము లప్పటి రిపోర్టులలో
నిట్లున్నవి—

శ్రీయుతులు పూసపాటి విజయగోపాలరాజుగారు, దా
ట్ల అప్పలరాజుగారు, భూపతిరాజు పద్మనాథరాజుగారు, జంప
న అప్పలరాజుగారు, చింతలపాటి నీలాద్రిరాజుగారు, వత్స
వాలు నరసరాజుగారు, నడింపల్లి రామభద్రరాజుగారు,
దాట్ల చినవెంకటసతిరాజుగారు, భూపతి తిరుమలరాజుగారు,
దంకలూరి రాఘవరాజుగారు, తిరుమలరాజు కొంద్రాజు
గారు, వంతులూరి అప్పలరాజుగారు, చాగి నరసగోపాలరా
జుగారు, జంపన వెంకట్రామరాజుగారు.

(Extract from letters Camp Padmanabhum 14 th
July & from consultation.)

వీరుగాక రమారమి 150 మంది డ్యూటీయవీరులు
కూడా పడినట్లురిపోర్టులలో గలదు. కార్మిక్స్ వారి మ్యూన్యూ
లలో నీయునములో పడినవారినంఖ్య సరిగా తెలియలే
దనియు నిందు జరుపబడిన వీరవ్యాపారమును బట్టి దీనిని
'Flodden of Andhra Chivalry,' యనదగుననియు గలదు.

నాదితికి భంగములేకుండ వాడినాడు వర్ణించు సర్థములలో
 మనసుతన్మయముచేసి కనితా నిరతికుశత్వమును చూపి
 నాడు. వీరపురుషుడును ధర్మాత్ముడును అగు ప్రభువునెడల
 తన ఋణమీ విధముగా తీర్చుకొన్నాడు పరుల మెప్పులకొ
 రకు వ్రాసినది గమక మన మెప్పులతో దీనికి ప్రసక్తియే
 లేదు గాని ఆంధ్రదేశచరిత్రకు మాతృకలగు కావ్యముల
 లోనిది ప్రధానముగ పరిగణించదగినది మాత్రము నిస్సంశ
 యముగా చెప్పవచ్చును. ఈకవి గంగారాయచరిత్రమును
 చూచియుండి నట్లే గ్రంథ పంచలి నెం 121-122 రు „జవా
 న్నాలు,, పద్యములవల్ల పొడకట్టుచున్నది గాని యేరచనదేనికి
 మాతృకయో చెప్పజాలము.

దేవీప్రాసాదము ఆంధ్రభారతీ |
 తీర్థపరిశోధక విశ్వవిద్యాల
 యాస్థానము విజయనగరం

బుర్రా శేషగిరిరావు,
 సంపాదకుడు.
 ఆంధ్రభారతీ తీర్థప్రధాని.



దీనినిబట్టి చతుర్థోత్తములవారగు నాంధ్ర క్షత్రియులును తొల్లి కళింగమును మాధవవర్మజయించి బెజవాడలోరాజ్య స్థాపన చేసినప్పుడే గాక తుదకు ఇంగ్లీషుకుంపిణీవారి వంచ నలనలన శ్రీమాధవవర్మ వంశీయులగు పూసపాటివారు A.D. 1734 లో కళింగ సామ్రాజ్యమును గోల్పోయినప్పుడు గూడ కలిసినట్టి తొత్త్రవంశముల పౌరుషగౌరవములను తమ వీర వ్యాపారములచే నిలువబెట్టి యాచంద్రతారార్కముగు కీర్తి నిగడించి యాంధ్రక్షత్రియ వంశముల యైకమత్యము నభి నవ ప్రసంచమున కానర్హప్రాయము చేసినట్ల కెంతయు ముదమందుచున్నాము. రణరంగములంజేకమై పారిన యాం ధ్రక్షత్రియుల వీరరక్తము శాంతియుగముగు నీనాడుమా త్రము స్వజాత్యభ్యున్నతికి నేకమై ప్రోత్సహింపక మానునా? క్షత్రియాన్వయులు గుర్తింతురుగాక!

ఇక నీగ్రంథమందలి కావ్యగుణములను గూర్చి మిక్కిలిగా వ్రాయవసరములేదు. కవి పూర్వకవి సాంప్రదాయ సిద్ధముగా జటిలముగా రసోచితముగా రచన సాగింపగలడనుటకు పెక్కు పద్యములుదాహరింపవచ్చును గాని యిట్టి వీర వ్యాపారమును జూచినవాడగుట గాబోలు రక్తముడుకుడుకు గానున్న యపుడే కావ్యమురచించి యుండుటచే భాష సతి స్వేచ్ఛగా నతిధారగా, నిరాఘాటముగా, వ్యావహారికపద భూయిష్టముగా పండిత పామరవేద్యముగా సగౌరవముగా



శ్రీ

పద్మనాభయుద్ధము

శ్రీరవికుల కలశాంబుధి

తారాధిప నవకళింగ ధరణీశముహూ

దారయశ పూసపాటీ

నారాయణ గజపతిగద్య సరనాథేంద్రా.

1

శా.... కురాజనిహము సమున్మద్యోర శుభ్రాననానీకంబుం
బెగడొంద తన్నుము లెంతేమోదముంబొందలో! కైక
త్రాణ గరిష్ఠుడై బహుస్పృహద్యక్షుల్ దనుగొల్వగొ
శ్రీకంజాక్షుని పద్మనాభుననచ్చెన్ పద్మనాభంబొగిన్।

క. అలపద్మనాభమున కుం

జలమున వేంచేసి రాజ చంద్రుడు శుభ్రా

శ్యులు కొంతచింత నేయుగ

బలవద్దైరంబు కొద్ది పనియని కడిమిన్

౪

నీ. పరలెంది పద్మనాభస్వామి మరువున

నిరవై న రత్నము ది...

మణిపవర్ణాస్థాన మంటపాంతరవళన

మువ్వన్నెముత్తయ ములజరీయ

శేదారు కంజాయ పాడుమామాయ మూ

.....నీడ

చ. కలకుల చోటుచూడకు నకిములు హస్త చెలోచెలోయ
 టం చెలు.....కుల నేకులునేయగ వీరకాహ
 తుల్యుల మోదముల చెలగ గొరఘవిరుని యడ్డిగ
 దైవై నలరకరిట భర్త శర కుగతపత్సలు జైనితాం
 తముకొ

6

సీ వీతట్టచూచి నెన నీరజెండు చు

ట్టికల పాఞ్జుక్కిరిసియులు
 వేరైన తుర్కినపాఠిలకాగిరి
 రాతులు నైదుతు రష్టులలర
 శితమే.....బాదుల

లయచుదీర్చి పహా లములుమెరయ
 తెలివిజెప్పగరాని తెనుగు తుపాకుల
 బలములు వేనవేళ బలసికొలువ

సీ భూరిజో రవములు భూ భోంతం

....గ సురరాజు బోలిపిండు

కొలువు శానసు సరనాథ కుంజరుగదా

సుకనస్సులదా బిజయ రామస్రభంజు

సీ వీరాజు కిరి తో ననకాళ చంద్రుండు

మేరువవ్రావున మెలగుచుండు

ఏనుహేపతిధర్మ చూడేచిచాలక

ధారాధరనిల్వ నీరు విడుచు

ఎభర్తగాంధీర్య మింతంత మునలేక

7

జలధిసీతాంధ్ర ఘోషము జేర్చుచు

నీరాత్మతావంబు లోరాక భస్మమల

క్షుదయాస్తమయముల నుడుగువేడి

గీ. అమ్మహాత్ముడు వినుటసేయంగ జగజ్జె

నంగనంగాంధ్ర మధ్యకళింగ చోళ

బర్బరపులింప మగధ భూపాలసభల

విజయరామావతారమె వెలయు వ్రభువు

8

క. శ్వేతచ్ఛత్రము శత్రు

వాక్రకలోరాంధ్ర ముడుప రాజులుచుండెన్

శీతాంశుడన ననేక

క్షౌతలపతి విజయరామ చలద్రుడు ప్రబలన్

9

గీ. సర్వసర్వంసహా మహాచక్రమునదు

చక్రరక్షకుడనగ రక్షణముచేయ

రాజరాజునుతామాన రాజరాజు

విజయరామ కుమారైర్ విశ్వైర్

10

క. పాలించు సర్వ ధరణిన్

బాలించు ధరానరాళి బహుభంగులగో

పాలుగతి నఖిలజనములు

మేలనగా విజయరామ మేటికిరీటీ

11

సీ. తనకీర్తి సాహసోద్ధతికోడి మృగరాజు

నిదితంబు గుహలలో నొదిగియుండు

తనచెల్వులకును దానము నతోడి రేరాజు
 నిరతంబు కొలలేక దిరుగుచుండ
 తనదయా గాంభీర్యతలకు జాలకనదీ
 రాజహర్షిత ములు రోజుచుండ
 తన ప్రతాపము లేజమును జూచిభయపడి
 దినరాజు మేరువ నెససియుండ

గీ. నారపీరాధిపీర దుర్వారశౌర్య
 ధుర్య నూర్యకులాంభోధి తుహినకరుడు
 విజయరామావతారమా విష్ణుమూర్తి
 కొలువుగూర్చుండ భీష్ముని చెలువుదోప
 నీ. మా శవప్రవిళి పాంచాల మత్స్యపులిండ
 బర్బరజేశాధి పతులతోడ
 కర్ణాట కుకురు త్రిగాంధారకాశ్మీర
 బాహ్లిక యవనాశ్వసతులతోడ
 కలింగవంగాంధ్ర కళింగ విదర్భ నే
 పాశఘ్నాజరనర తులతోడ
 మగధకోనల సింధు మద్రమహారాష్ట్ర
 పాండ్యకెంకణ గజపతులతోడ

12

గీ. తారకలతోడ దగుసుధా ధాముడనంగ
 విశ్వవిశ్వంభ రాభర్త విజయరామ
 చక్రవర్తి మహీనాథ సమితితోడ
 కడిమితో నిగ్గుపేరోల గముననుండు

13

చ. మరియునమస్త భూభుజనమా బహు చుంతులు వీరవద్యులు
లుకా వరుస హవాలుదారులు ద్విభానులు మీర్భక్తీలు
నాయకుల్ తురగరథాది రోహణులు వోర్బలధుర్యులు
సైన్యభర్తలుకా నిరతము గొల్వకొల్పు ధరణీతల నాధు
డు నేయుచెల్వినకా

14

చ. కమలభవాండ కాండపరి కల్పితమైన విచిత్రవస్తువుల
కృమమున సర్వజేశముల రాజులు కానుకలియ్యచిత్తమం
దమిత ముదంబు నొందుచు మహద్భుతమందుచు సింహ
వీరిపై సమధరణీ తలాధిపులునన్నుతిసేయకిరీట భర్తయుకా

చ. ఫాలములందుజేవురు, కృపాణము భేటముమూపులందు
మేల్ ఫాలము హస్తముందు కడు పచ్చనిరంగు శరీరమం
దు పి సోఘలు మధ్యమందెలుపు చు డ్కులు భాసిలరా
గిమీనమిల్ పేఘల దువ్వుచుకాగవుడ విభ్రలనేకులు గొ
ల్వచెల్వినకా

16

మ. బరిశీల్ బాఁకులు మూరకత్తులరిగెల్ భాసిల్లవక్షంబులం
దరుణ శ్రీకరరక్తచందనము నిత్యప్రీతిగా దాల్చి భీ
కర కాలాంతకుఁజాటి పట్టగలయోగ్యస్ఫూర్తి తోబొందిలి
సరదారుల్ బహుమందిగొల్వకొలువై త్స్థూపాలర్పంబొగిన

మ. చటులాకార కఠోరవక్షం లరుణచ్చాయావిరాజాక్షులు
త్కటబాహుబల శౌర్యపిఠులగుచుం గర్జిలుచుంజేతులకా
బటుబ్రాణాలొగిబూని ఘోరరణ శుభితప్రేక్షిపాసించివి
స్ఫుటమైకొల్తురు బాగుదీర్చి సతతంబుంగుర్వపాలిలొగికా

అ॥ ప్రళయకాలమేధ చరికి కత్తిబడి
 కరణి ఘోరిసింహం గర్జనములు
 సుర్వికంఠమొంద నోభ్రాభటావళి
 బలసి కొల్లుకి చక్క చాణూగురు

19

చ. తలల మయూరించి ఘటములు దగడలజేవురు గుడ్డచుట్టలుక్
 మొలల ననేకఖడ్గములు మోచులదిద్దిన చిర్రెప్పట్టలుక్
 గొలకులనొచ్చుకుల్లును ఘోరిశరాసన పాణులైమరిక్
 బలుపిడిగొల్లు సన్నధిరి కాదుచమన్నెవు వీరనై న్యముల్

గీ. ససిడి నిరిడారణ ముదాభ్యు బాంకులూని
 చెలువుమొరంగ ప్రిభువు తాజేమిడంగ
 కోరికొల్లుకి బరోబరి గూరుచుండి
 పద్మనాయక వెల్లుభూసతి చయమ్ము.

21

ఉ. పూచిన కల్పభూషణుల పోలిక మేలికడా రత్నభూ
 మంచయ గంధకాంతుల విచక్షణ నే కుతనూవిలాసముల్
 చూచిన పౌరలోకమాల చూడ్కుల పండువనేయుమున్
 నదా! రాచకుమూర్భు గొల్తురు ని రంతరముక్ బదికొల్లు
 సన్నిధిక్

22

మ. కనుదోయింబ్రళయాగ్ని కీలడరంగల్పాంతకాలాంతకున్
 జెనకలబాలు పరాక్రమస్ఫురణచేచేఖడ్గమూల్ కుంతముల్
 దనరందాలిచి రక్తచూదనము డెందంబంజనంబూని పుష్ప
 చిననుదారమహిమహాళికరణిం జెల్వొందునయొద్దంటరుల్

మ. నవరత్న స్థగిరంపుభూమి మున్నగు మేంబులున్
వివిధారాతి భయంకరాకృతులు తీర్చుటైగదవలయున్
జెవిమీదంగన బట్టునోరేసిగలున్ జేర్చుముల్చాని భూ
దవునెంతన్ బహుశయి కన్యభాగ తాత్పర్యంబునన్ గొ
ల్పగన్. 24

ఉ. నిండొర సూరకత్తులు గుణగ్రహ విచిత్రస్వరూప
భరితవై రిభిషణ విభాసితమైన బుర్రాన్నురీతలన్
చండమాయాభరోచులన చాచున్ నొప్ప కటాకులూనియు
ద్దండ భరాచతారులన దద్దితులై తెలగాలం గొల్పగన్
అలగగ్రహ

భూరశరచాపములు చాచున్ భుగ్రహులు
నారెకుడులచి భజనారంభంబు దోగ్రహ
చారిని జయించగల పరులయి తానె పుట్టి
జాడలయి ధీమత మూలంబు మోగ్రహ
కారులను కల్పించి నీరస చరమరూ
తీసునను భూరిలును మేరుగానిపేడ్మన్
భూరిబలతొలరయి మేరులను మన్నెటొ
వీరులునిరతరయి కొడుకని కొల్పగన్ 26

క. తొలరటి మేరువుల తెరగున
నలరెడి భుగ్ర బులూని యతీన్నిధురతన్
బలువిడి కొల్తునున్నది
ప్రళయార్క నమూహించునగ రాజాడలమిన్.

క. నేజీలనవరత్నము మోగించు గొలువంగన్

రాజ్యము ననేకతత్త్వ రాజులనాజ్ఞ

బేజారునేయ జాలుక

నోజీలనవరత్నము మోగించు గొలువంగన్

28

క. భుజములు పలుకడాళ్ళు

నిజహస్తములందు ఖడ్గ నిపుణతమెరయన్

గజనందోహము కై నడి

రజపుత్రి చమూపరంపర లుగొలువంగన్

ఉ. బాలరసాలపల్లవ విభాసితహా నవరత్నభూషణుం

దాలించి ఖడ్గపాణులయి దర్పమెల్లర్పగ భానులంబు తా

జాలరా నన్నిధానమున చండపరాక్రమ సింహసాశ్వ భేద

తాళు జీకింగొనక దార్మ్యముచుంబదివేలు గొల్పగన్

క. తురకజమాదారులు భీ

కర కరవాలముల ఖేటకములు శిలేబ

కరులూని పగర యనుకిం

కరులన నిరుగెంకులందు కడిమింగొల్పగన్

31

చ. ధరణిజలింప హస్తముల చాల్చినశాత కరోరకుంతముల్

జరజర ద్వివృచ్చుచుం పగవజీరుల గుండెలు తల్లడ్లిల్ల భా

న్మర శశివంశ సావరులు చండభుజా బలసాధ్యపావనుల్

పరమటి దేశభూసతులు బల్విడ సన్నిధిగొల్పచెల్వినన్ 32

సీ. రక్తరాంకవతను త్రాణనీహోష్ణేష

కాంతులు సాంధ్యరాగంబు దోష

అచలాచలాంఘ్రి సమాజఘట్టణభార
 భరమున గడగడ ధరణివణక
 నాదుకు తిరుగు మజేబార్ల విచ్చుగ
 త్తుల తళతళ శబ్ద దిక్కులుజలించ
 లయను చెప్పెడితంబు రాల ధణంధణ
 భావనంబు భునభోంతరము మోయ
 గీ. భునపరస్పాని విక్రయధనముదాచు
 పెట్టెలోయన డబ్బాలు గట్టిమరియు
 చెకుముకి తుపాకులూని గర్జించుకొనుచు
 వీరభటుల పటాలముల్ జేలుగొలున

33

క. అచలాచల భటపాద

ప్రచయసమద్యుత రజముప్రబల భునంబై
 శుచిభిద్ద జాతజాతను

రుచి మించున్నించులని నిరూఢింబల్క

34

ఉ. ఆలములన్న వెన్నదిరుగాడని విక్రమశక్తి నందసుక
 వేలకునొక్కబంటు తగువీరుల నంగడిదేరి చేత డ
 బ్బాలుననిలు నుంగల చుపాకులు బూనినఁబట్టి బాను పా
 పాలజతానులెంతయు నిరంతరముం బహుమందిగొల్పగ

క. చర్మశిరోవేష్టంబులు

వర్ణంబులు మోక్షక దీపవంశోద్భవన

దర్శనములు శాంతములు

.....

36

నీ.

....

....

....

..... నులు

రాజమాన్యవిరాజ పూజితవిరుదాంకు

లాగిలతానా పారాయణులును

గణితశాస్త్ర సమం కన్యానా నానీంప

చిత్రగుప్తుల సాటిజెందువారు

మూర్తిత్రయ పదాబ్జములు నమ్మకొనువార

లమిత పరోపకారములవారు

గీ. స్వామికార్య ధురంధర సతతవితత

కౌర్యసాక్షాపకీర్తి గాంధీర్యధుర్య

లగునియోగి మహీదేవు లనరతంబు

కొలువగొలుపుండు నరపాదకుంజరుండు

37

నీ. స్వతంత్రముగా సతతచతుర్యే

సారాధులును జటా వల్లభులును

మట్టాస్త్రములను శిష్యవ్రాతములకు శ

తావృతుఁ చెప్పిన శోనిదులును

సంతకాష్టానశ సంతకాష్టాపురాణము

నింతారజదివిన పండితులును

విధివిధానంబుగా విమలయాగాది క

క్షుత్తుర్న విరతులౌ సజ్జనులును
గీ. మరియునిరతాన్న చాతలై బరశుడున్న
స్మార్తవైష్ణవ మార్ధాది సకలవిపు
లభినుతింపుచునుండ సింహాసనమున

కొలుపుగూర్చుండు సృపవీకురంజరుండు 38

వ. వెండియు నఖండ కేజీ విభవసాంద్రవిరాజమానమా
నిత జాతరూప సాధగోపుర పాకారాది దివ్యభవన స
మామృత పరిపూరితార్భగ సిద్ధిత చంద్రకాంత శిలామ
యస్తంభ సహస్రప్రభాసితాస్థాన మంటపాంతర భగద్ధ
గిత వజ్రవైడూర్య గోమేధిక పుష్కరాగ మరకత పద్మ
రాగ నీలప్రవాళముక్తా ఫలాది నానారత్న పరంపర స్థగి
త మహాన్నత కళింగరాజ్యలక్ష్మీ సమాకర్షితా సర్వవ
సింహాసనా నీనుండును, నైర్మల్యవృద్ధయ పంజరనివేశా
నీనరాజ పాంసాయిత పుండరీకాక్షుండును, నిరంతర చతు
ర్దశభువన పావనాది నారాయణానంత చరణ సరోజాతజా
త గంగానదీతోయ స్నానపానాశేక జన్మార్జిత దురంతదు
ష్కృత విదళనుండును, శ్రీమన్నహిమంధలీ రాయమన్న
మలూను కళింగ పాదుపాకిరిటపత్యాద్యనేక విరుదాంకి
తుండును, చంద్రనూర్ధ్వాయ చతుర్గోత్ర మహిపాల
లోకాభివందితుండును, గోభూషారణ్య కన్యాసాలగ్రామ

తులాపురుష ముఖసకల దానప్రతుండను, దానయైత్ర
 సమాశ్రయాజానుబాహుయుగళుండును, లీలామాను
 పావతారామానుష చర్యుండును, చతుస్సిక్కుద్రము
 ద్విత మహీచక్ర పరిపాలకుండును, వేగాంతజ్ఞాన సంప
 న్నుండును, విశ్వవిశ్వంభరా దేవతాశీర్వాద సంప్రాప్త
 సంత రాజ్యవైభవ వినిర్జిత నునాశీరుండును, పురాణపు
 రుషుండును, పుణ్యశ్లోకుండును, సత్యమాన హరిశ్చం
 ద్గుండును, నీకవాక్య ప్రతిష్ఠాసనాచార్యుండును, ధనుర్వి
 ద్యాప్రవీణ భీష్మద్రోణార్జున త్రిలోచన తుల్యాధికారుం
 డును, సుగుణాభి రాముగిడును, సాహస మృగేందుగిండు
 ను, దయాసాగరుండును, బ్రహ్మాండభాండపూరిత సము
 న్నత కీర్తి విజిత పయఃపారాహర గంగా సితాంభోజాత
 చంద్రచంద్రికా కైలాస హిమాచల దేవతామహిజాత
 తారానారద కుండనజ్యముక్తాఫలస్ఫటికశరత్కలాంభో
 ధరుండును, మేరుమండర మహీధర ధైర్యుండును, గాంభీ
 ర్య రత్నాంకరుండును, మర్తాండ మండలాంగారక స్వర్ణ
 కుంకుమాంభోరుహ మందార కుసుమవిభ్రాజితప్రతా
 పుండును, చంద్రాభ్రకల్ప పారావారాంభోజా తాపకు
 మార సమాన ధారేయుండును, లక్ష్మీకుమార జయంత
 వసంత సంపూర్ణశీతకిరణ యక్షసందన తనూవిలాస సంప
 న్నుండును, శౌర్యవైశ్వానరుండును, శరణాగత వత్సలుం

దును, పాంచాల వత్స బద్ధర మత్స్య మగధ కోసల శింఖు
 మహారాష్ట్ర ఘూర్జర యవన పులింద విదగ్ధ నేపాళ బా
 హ్లిక సూరసేన గాంధారాంగవంగకలింగ సాశ్వ కోంక
 ణ పెంకణావంతి కుకురు త్రిముఖ్య దేశాధీశ్వర స్రాదత్తా
 నేకదంతావళ తురంగ రథభిద్ధరత్నఖచిత కాంచనాంబ
 రాభరణ ముఖ నకలవస్తు సందోహ కించిత్పురీక్షితాపాం
 గ లోచనుండును, సూర్యవంశ కలశోదధినిశానాయకుం
 డును, వశిష్టగోత్ర పవిత్రుండును, శ్రీపూసకాట్యవన్యయా
 గ్రేసరుండును, రామభద్ర రాజోధర ఘనీరత్నంబును
 బంగారుతల్లి గర్భాంభోహాని దివ్యరత్నంబును, నశుశ్రీవి
 జయరామ సుహారాజ దేవేంద్రగిరితోక్కనాడు నిస్తం
 ద్రసాంద్ర మహారాజ్య భారధోరేయుండగుచు, భద్ర
 దంతావళ సింధు సైంధవ శతాంగరహకులును, చాతీచ
 యంబును, ముసలముద్గర భిండిపాల శూలగదాధిష్ఠ చక్ర
 పరశుపట్టిన బాణబాణాసన కుంతకరవాల భేటకన్ధూ
 ను క్షు ఘటికాలోహనా శాద్యనేకాయాధంబులు గరం
 బుల ధరించి చతురంగ బలంబులు తిన్నబరిపేష్టించి కొ
 లుచుచుండ తా రాసమూహంబుతోడం బ్రకాశించు పం
 పూర్ణ చంద్రగిరిబోలియం గ్రహమండలంబుతోడం తే,
 జరిల్లు చండమూర్తాండ మండలంబు ననుకరింపుచు నకల
 దేవతా సైన్యంబులతోడ నొప్పు గాంగేయుని చందం

బుగా నేకాదశాక్షాహిణీ సమేతుడగు మొరనదీ సంక
ను విధరించున కమలలోచన సఖాయంబుగా సప్తాక్షాహిణీ
చతుస్సదర కుమారివర్గంబుతోడ నొప్పుసాంకురాజనం
దనా గ్రేనరుండగు ధర్మతనయుని విధంబునం, గిరీటకవళ
కుండల కేయూరాంగాది సమస్తభూషణాలంకృతుండై
పేలోలగంబున గొలువుగూర్చున్న సమయంబున. 39

క. కరములుమోడిచి గడగడ

చరణంబులు నణకరాజ చంద్రునిపూర్వ

దురుసుపడకుండ మెల్లగ

నెరిగించె దివాను మనివియిట్లని వసునక

40

ఉ. దేవపరాకు, పర్యజగతీతలమెల్లను కాటకంబుచే

చేనదొరంగియగు కుటసుజేసి పదార్థములను చెల్లగా

గావుననుస్త యన్నెములు గావున బొరుసమనె భూపతుల్

దేవరవారితో మఱివి దెల్పుడు జేయగ వచ్చిరెంతయున్ 41

సీ. అదిగాక నిజరాజ్యమందు మున్న జరుల్

తాలుకాల్ జేసి యర్ధంబుమూడు

వాయిదాల్ చెల్లించి వైచియియేటికి

కడమసద్ధాము కడమయనుచు

బ్రతిమాలుచుండిర ప్పనిగాడుతెమ్మని

యడిగినగ్రామముల్ చెడునటంచు

బేలెత్తి పోకుండ నాలసవాయిదా

హానినాలునకు కాపయ్యెనందు

గీ. స్రస్తుతంబున జనుమైన పైకమెల్ల
గూర్చి పదిలకలిచ్చి తక్కువధనంబు
వెనకనుంచి చెలాయింతుమని రశీదు
లిమ్మనిన కుంశివీవార లిట్టులనిరి

42

క. ఇన్నాళ్ళనలెను గాడిన
జెన్నివిధంబులనుపైక మించుకబాకీ
యున్ననురశీదు లీమని
చెన్నాపట్టణపు వర్డి జెప్పిరిమాకుక

43

క. కావున మీకీమాటలు
వేవేగంజెప్పినాము వినియూపైకం
బీజేశఁదెచ్చి యూడా
గాలిండుడటంచు దెలియగాజెప్పిమరిన్

44

కా. సం దేహంబుగ జెప్ప నేమిటికిరాజు జీసమీసాననీ
చందంబెల్ల నెసరిగజేసి నడిగాజాత్రతగా మీజమా
బండివ్యావళలక్ష శుభ్రములు బేబాక్కాచెలాయించితే
పొత్తిదున్నీకునుమానలత్తు నుచుకెంపుంగంటవాటింపగా

45

ఆ నీమవర్ణవచ్చె చెన్నపట్టణమున
కచటనుండిబంద రదియెనచ్చె
సంతనుండియిచట కరుదెంచెనావర్డి
శిఖ్రిముసను దెలియజెప్పినాము.

46

మ. అటుగాకున్నను నాడునచ్చికమిరీ ముద్దంబురెట్టింది మా
 చుటమాహొంట్లకు గోచరంబిపుడిదే చూడంగనాల్సినసే
 యుటకుంగరణమేమిమీమదిని దేమూహించుటోకానియె
 ప్పటికింగార్యముగాదటంచును తలకొనంకించిముమ్మాటికిన్
 క. బాకీర్నూదాసేయక

మాకూమీకూను తొంటిమాటలునడువం

గాకుండుగాన మీనర

లోకస్వామికిన్ దెల్పులోవైనమాగాన్

48

మ. సుతలాయించుచు మామిలీతిపుడు మాసామైల్ల చెల్లించితే
 సతతంబుం భవదీయకార్యములు తాజాజెందు నీమాటమి
 ట్టితి నాథాగ్రీణిసన్నిధిం దెలుపుమీ శీఘ్రంబగాకున్న మం
 చి తపంబు చురినివ్వినేరవునుమీ చేచేవిచారింపగన్ 49

క. రాజ్యపేక్షితు లేనిం

బూజ్యంబుగ మాదదార్థముంగట్టిన మీ

రాజ్యము నిర్వాప్యజ్యంబుగ

నాజ్యపు దీపికయనంగ సలరుచునుందున్

50

ఆ గాననిన్ని చెప్పగా నేలపైకంబె

ర్పుడితిగాక మాటచక్కపడదు

యారసంబువేల సారిందిసారింది

కణగిదెల్పురాజు గారిశోడ

51

క. అనియిట్లు పెక్కుభంగుల

జననాథునితోడ మాటజరిగించు మటం

చునుబంచిరి తమచెంతకు

ననునేడు విశాఖపట్టణపు దొరలెల్లన్

52

ఉ. అల్ల విశాఖపట్టణమునందున గల్లుదొరల్ సమః

దెల్లముగాగ నందరొకదిక్కున గూడుకొన్ పెద్దదొడ్డురం

జల్లుగ కంసలేరి తగజేసి లడాయినిజంబు రాజుతో

నెల్లియటన్న మాటలట నెంతయునాచెలిసాకె భూవరా

మ. అనిపల్కన్ వినిరాజసింహము సముద్యత్తోప వేగంబునన్

గనుదోయిన్ దవవహ్నికీలలడరన్ గాండ్రించి నెమ్మోముగొ

బ్బుననాస్థానము దేరిచూచి పలికె భూరిప్రతాపంబుతో

ఘనగర్జనయిత నాగ్నిజ్వంభణల భూకంపంబువాటించగా

కా. ఏమేమికలహించి జాతిదొరలిట్లేలా విడాయించి నా

మ్మిమంచుం బలుకంగవాదలను మున్నేనావబద్ధంబుచే

సీమాటల్ జరిగించి నామిపుడు కాదేమోవిచారించి నా

రామాటల్ బనియేమిస్వామియై కలంకంచునోవిజృంభించు

చున్

55

గీ. పుండరీకయుగంబున జోలుకన్ను

లరుణపద్మద్వయంబును సతికయింపె

పూర్ణచంద్రునితోనూటి బోలుమోము

ప్రళయకాలార్కబింబంబు పగిదిదోచె 56

మ. సభకంపించెకోకోచలితం ధరణీచక్రంబు పొంగెన్వడిన్

సభమునొక్కొక్క కెంతులందునను సైన్యంబుల్ ఖణా

యించెనే! గభరాంబుంకినక యోధులిపు జేకార్యంబు

సేయంగనీ! విభుజేతెంచునొయింపు నాన్మృతమహావీరుండు

కోపించినన్ 57

మ. అపుడారాజకులానంతసము మహాహంకారముంబూనినన్

దపియించెన్ నిజకౌత్రవావళులు ముస్తాదయ్యెసైన్యంబుల

య్యసరాధున్ నలలెత్తరయ్యెను శితాస్యవ్రాతముంజేయు

త! తక్కువటానోచన మెల్లవారలకునిక్కంబయ్యె నూహిం

చగన్ 58

క. జననాథుడు కోపించిన

వననిధిఘోషించె ధర్మనినకెను మింటన్

దిననాథుడు చలియించెను

జనులు భయపడుటకేంక నందియమున్నే 59

వ. అనమయంబునం గొత్తసేపు నిజమనోరథంబునం గాత్రా

లోచనంబు విచారించి యిదినిమిత్త భూత్రంబుగా మన

తోడంగలహించి పంపినారలనేక కాలంబులనుండి య

స్మద్రాజ్యసహకారంబుదీయ నుద్యోగించి యున్నవారది

యంగక బాజోరు దుర్నాథులనేక దుస్తంత్ర దుర్నం
త్రాంగంబులు వారితో డంజేయుచున్న వారెన్నివిధంబు
లం గర్భంబగుటక నందియంబులేదైన బూర్వోత్తర
ప్రకారంబు విచారించి కొంత శాంతించుటయుచితంబగు
త్వరపడుటకార్యంబుగాదని నిర్ణయించి కొంతోకసేపువిచా
రించి యమ్మహారాజు కంఠీరవం బతనితో నిట్లనియె 60

గీ. కుంపిణీవారు మనమీద కోపగింప
నేమిహేతువఱి సొమ్మెన్నడైన
నపహరించితిమె యిది నెపముజేసి
వంచనమునేయగా నుదినెంచినారు

61

సీ. తమరువంచనసేయ దలచుమాత్రమెకాని

తమకునూకధికారి తలచిచూడ

గోలకొండ నిజము లాలించిమమ్ముల

తొడలపై నిడుకొని కడుముదమున

పట్టాభిషేకసంభ్రమము గావించుట

యఖిలజగంబులు నదియెరుంగు

నంతియకాక మాయానంద గణపతి

రాజానుమతంబున నీజగంబు

గీ. లాక్రమించిరితమరు మానకహాహ నేడు

కీడానర్చిన మేలు చేకూడగలదె

ఇంతవీరి కృతఘ్నుత్వ మేమివంత

కారణములేని పోరు నిష్కారణంబు

62

శా. కాన్మింక సనేమివారి నుగూణ గ్రాహ్యంబు విశా
య్యెడున్। నానాదేశపు వీరసైన్యముల కాజ్ఞల్ వ్రాసి
యీవేళ వే! గానంబంపుము రేపురమ్మనుచు వక్కాణిం
చి యిక్కంపిణీ! తోనన్ డబ్బులడాయి వార్కితెలియం
దోదోడ నేపారగన్।

63

సీ. సాలూరు మక్కువ పాలేరు బొబ్బిలి

బస్తరుగోలుకొండ పాలకొండ

మేరంగి కురపాము వీరఘోష్టా మాండ్ర

మాడుగుల్ రొంపెల్లి తేడక విఠ

పోరాము పడ్డాది సారాది గుణపూరు

కాశీపురంబు శృంగవరకోట

ప్రజల నాథాయణ పట్టంబు చీకటి

చామర్లకోటయు జయపురంబు

గీ. మొదలుగాగలు గడుమన్నెముల జమీలు

కోటఖల్లేలు తాణాలకునువిరాల

నాజులు చెలామణిచేసి యతిరయమున

లేచిరమ్మని ఘతురు స్వారీలబంపు

64

మ. తమరానాడుకళింగరాజ్యమునకున్ దయిండవంచున్ ననున్

ప్రసదం బొప్పంగ నంకపీఠినిడి శుంభత్రైవిధి పట్టాభిషే

కముగావించుట జాతివారికిపుడు గన్నెర్గినై యందుట
క్రిమమొప్పుర నిజముపేరనడిగా వ్రాయించు మీజా
బులకొ 65

గీ. గోలకొండనిజము సద్గుణలలామ
మెరుగగావలె నిజ్జాతి ధొరలుసేయు
కపటచర్య లతందు కీక్రమంబుగాను
పంపుమరలకాల జోడతి త్వరితముగను 66

ఉ. కావుననెంక జబ్బువనిగాదు బిరాలనమన్త జేక ధా
త్రివరులం దయారు పడిరేపటికిం జనులెంచునటుగా
నీవిపుడంపు ముత్తరములెన్ని పరులవిడనాడి వారికి
నావచనంబు లట్లుమదినమ్మగరాదు నుమిసితానన్యో 67

ఆ. ఇంగిలీజు ధొరలజెన్నటికిని నమ్మ
రాదునమయమైన మైదుజేసి
కలిసి భంగపెట్టగలవారు వారల
రథకాంక్ష జెందిరదియెకాక 68

మ. పలునక్కెరులనేక పుణ్యముల్ సంపాదింపుచున్ సర్వరా
జులలామంబన నన్నదాతయగు తంజావూరి రాజమ్మహా
త్ములనేరాజును భంగపెట్టియపుడే దుర్గంబు చేకొంటయే
కలసాక్ష్యంబిక వారిపొందుమనకుం గాదెన్నడుజూడగన్

క. ఆలాగున నేయంగా
నాలోచనచేసినార లదిగావునయీ

నాలీనుమనకు గూడది

కేలా శ్రీరంగశాయియే కలడంచుక

70

చ. మనసరదారులంబిలచి మాననివైరము జాతివారితో
బెనగోనెపూసపాటి నృపవీరుడుపోరున నోడెనేనియుక
వినుడునిజంబు కత్తి మొలపెట్టినవారికి కత్తి నీరటం
చునుదెలియంగ దెబ్బతమశూరత సార్థకమయ్యెనేటికి॥71

ఆ. ఇపుడుపోరనోడె నేనినిక్కముగాఁగ

జాతిదొరలకింక సంతతంబు

కోరిమోయుచుండు సారాలకావడు

లోప్పవారివెన్న కుండుమనుము

72

కా. వీరస్వర్గముగోరెనేని నిజదోర్విర్యంబు సంధిల్లగా
ఘోరాజ్ఞ కతవక్త్రరక్షిత బలతోభంబుగావించి జం
భారాతీంద్రపురంబు బంపినను యోగ్యం బట్లుగా చేనియా
సారాలకావడు లానుమోయుపనికి సంసారివులైయుండరే

ఉ. మేమననేల సాహససమేతులు హారలుకుంతధారులై
భీమసమానులై పగరపిండులగుండెలు తల్లడిల్ల సం
గ్రామమునేనుజాగిర మృగప్రకరంబుల జట్టుముట్టగా
వేసెనుము తోడవచ్చునల బెబ్బలితండము బోలియుండరే

గీ. కడమ మనకునకల కార్యముల్ రూఢము

వింతయేమికడమ చింతయేమి

యన్నగారువెళ్ళి చెన్నపట్టణమున

సున్నమాటమాత్ర మొకటికొడువ

75

మ. అనిచింతింపుచు పూసపాటి నరతోకాధిశ్వరుం డాత్మతో
వనె కొండాచవిచార ముగ్గుడగుచు దాక్కొన్నదిక్కా
ర్యమిం! కను జాగేల బిరాలఘోరతర సంగ్రామంబునక
శత్రుడు! రస్సవిచ్చేవఱు సేయాకున్నమనకుక శౌర్యంబ
వార్యంబాకో

76

క. అసి నిశ్చయించి యప్పుడు

జననాయక చక్రవర్తి సన్నిధిగూర్చుం

డిన బాల సూర్యసన్నిభ

తనుభాసితుడైన ముద్దుతనయుం గాంచెన్

77

సీ. కుంభసంభవుడెంత గూర్చుండి నర్హదా

బరగునశ్వద్ధామ కరణి దోస

దశరథ భారుణీధవుని సమీపాన

భాసిల్లు శ్రీరామభద్రుడవగ

వసు దేవనరలోక వల్లభుఁడుంగల

గనుపట్టు కృష్ణునిగ్రహములీ

వైకుంఠనగరు నివాససమీపాన

చూపట్టు సత మ్నిచాలుపగిది

సీ. నాదినారాయణాంశచే నవతరించి

దివ్యశుంగళమూరి యై తేజరిల్లు

తనయుని నుఖంబుజూచి యధరణివిభుడు

దరికిరమ్మనె పుత్రీవాత్సల్యమునను

78

కా. శ్రీనారాయణ బాబురమ్మ మనకుంజింతింపగానేల యీ
నానా రాజ్యములేలగా గలవు విన్నాణంబుగా ముంగలం
గానన్ నాకు నిజంబుగా కఠినసంగ్రామంబునకొ మ్రక్త్యదే
హానూనై కవిలాసముల్ విడువగా నాత్మక మునంబయ్యె
మా! శోనీకేటికిడిక్షుచెయ్యవలదెందుజూడవేబాలురకొ

డి. జోడగునట్టిశాత్రువుల జూడము మేమిపుడెంత కాలముకొ
మూడుజగంబులేలితిమి మున్నరకందగ నిన్నినాళ్ళకుకొ
నేడుకళింగదేశధరణీపతి జాతులవారికొడిలే

యాడికలుండ వేపుడమి యందునగావున బాలవంటివేరి

చ. ఘనసంగ్రామము సేయువారలము నిక్కంటింక నీవిండు
నకొ జన దుండం భవదంబికొ సహజరాజదేహమందుం
డినకొ వినుపించుంజను తజ్జయాపజయముల్ వృత్తాంత
ముల్ వెన్నెనీ! త్రను పాలింతు కృతుకృమంబునను మా
పోల్కెన్ మహీచక్రముకొ

81

కా. తండ్రినీజనసంబుననన్వేనుముదున్వంశంబుమేల్ జెందెడుకొ
గుండ్రాతి ప్రకరంబుకై వడి పిరంగుల్ గుండులుకొ దూలు
నేవేద్రంబైన కఠోరఘోరరణముల్ విక్రీంపగా బాలవిం
దుండ్రాదవ్వలికిన్ విరాలజను మే లొండొంకామిమిదటకొ

ఉ. భీమశతఘ్ని కా బింకపీట భవాగుణ తప్త మై మహా
 ధూమగమేతప్త యశోతుల్యములౌ ఘటికాపంసర
 వేసురుగచ్ఛించు బుడమి బీటలువారగ జేయునట్టి నం
 గ్రామము జూడగోరెదవుగా తగునెయిది నీకు కాలగ్రాస
 ను. నలదో మన్న శితాననాధిపులు మిర్వారుల్ జ
 దా! దులుభాశోక నిశాచరుల్ కడమనదొంబులు
 జెప్పగా! తులయెవ్వారు క్షతాంతకింకర మహాస్తోమంబు
 తో! సాటివారల నీకేల కఠోరసంగరము కార్యంజేమి
 వీక్షింపగన్

౨౬

క్ర. అనిపలుకు తగడ్డిమాటలు

వినియజ్జాలకుడు రాజవీరుడు నాపై

కసికారమునను గాకీ

యన జెప్పిన భయముగలదె యవనీనాథా

గీ. హేలుబాదులు బాలివారేలకాదు

దోగ్ధ భీష్మాదునాదుల తోడనైన

నదుకుపడువేళ భయపడనయ్య నీను

తనుకేలవు కోరియుండిలి నమకమృత

క. బాబయ్యగారి యానతి

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ

కేదెనంతి నింతెకాక నిదిలక్ష్యంశ్రోతాలయం

నే బరిమాల్చెద సింగపు

తాబకమున్ మత్త దంలి సైదోహములక

87

సీ. పిడుగునర్కిన చిక్క భీమావనీవతి

కనుగైస మన పడనగునది నుండి

కనకంబు వన లబుగా తెయ్య మోధవ

వల్కనస్వయండున రేవంజనించి

యలగోలుకొండ పల్కుల పేరూ నానంద

గజపతిపేర విభ్రాతిగాంచి

నిత్యగంగాస్నాన నిర్మలుండపు భవ

దర్శనవాసమ్మున గలిగియుండి

గీ. యహహ కుభ్రాన్య సమరభయంబునాకు

గలదె మృగలాకభీతి వ్యాఘ్రంబుపిల్ల

కేల తమయాజ్ఞ కోడిదినింతెగాక

ననుడు తనయుని మాటకయ్యననివిభ్రండు

88

చ. కడుముదగించి తండ్రిననిగాదిది జాతులవారిఖాయితా

నిడుడుము ముందు శార్యమాన నిలగనవారలమీద నేరముక

బుడమికిజారలాధ్యక్షను యూనిరిగా దె నిజముపధిపునక

జెడునటువెన్న పొక్తునకు తెదగనేరద మా వలత్తోగి 89

గీ. అనుచుకన్నుల ముత్యతేంబు దెనగొనంగ

తనయుని ముఖావలోకన మొనర జేసి

యెడతెగని పుత్రవాత్సల్య మిరునుడింప

నరవినిట్లనిపల్కె నాధరణిజాని

90

క. బాలుండ నఖిలనదుగా

జాలుండవు మత్కులాబ్ధి చంక్రిండువునీ

మూలంబువ మద్దోత్తము

చాచాన్పద్ధిగనుమాట సత్కముగాదే

91

గీ. పూసపాటియింట బుట్టినవానికి

పౌరుషంబువేర పల్క నేల

గండకానదమున గలుగిలాజాత

మునకు పావనంబు వెనుక నేల

92

ఉ. కావునసంతతంబధిక గౌరవమొప్పుగ బోవుధారుణీ

దేవులమద్విధంబునను ద్విద్ధరణితల నాధకోటులక

జేవడలిర్ప ద్వింపు మనీశీఘ్రిముపాదముబట్టి వారలక

గావుమునీకిదే తెలియగానెరిగించుట రాజధర్మము 93

ఉ. పెద్దలకాటివారనుని పెద్దలువచ్చిన యాదరించుమీ

వద్దనికోపగించక యవార్య లసత్కృపతోడ జూడుమే

పొద్దుచుబందుమిత్తభట పోషణచూనక సేయుమయ్యనా

ముద్దులబాలయంచు స్మరముఖ్యుడు లేకముజాలి బొం

దుచుక

94

ఉ. ఏకడజూచినా పుడమియైన కై నడి హేలుదాదులుక.

మూకలుగట్టినచ్చి బలముం బెగడొందగ బోరువారుము

క్కాకల దేరువారు పెనుకయ్యను సేయగ నోడుగెల్పలన్
దేకడఁజెందునో యనుచునిప్పుడు దెల్పితి నీకుసర్వముఁ 96

గీ. రాజధర్మంబు వినుము సరిగ్గానున్న
భయపడగరాదు జెనుకకు పదము జేయ
నెదురుగానేగి పోరాడనేని యతని

కిలను స్వర్గంబునందును గలదునుఖము 96

ఆ. ఏకపుత్రుడౌట యింతింత యనరాని

ప్రేమగల్గింప భూమిభర్త

తొడలమీద ముద్దుకొడుకున నిడుకొని

శిరముద్రొప్పి కరుణజేసిపలికె

97

క. అచంద్రార్కము నీవును

హి చక్రంబేలవయ్య యేకాభ్యరథం

బై చతురుపాయములచే

నావక్కుని ముద్దుబాల నతజనపాలా

98

మ. అనిదీవించి మహీతలాధిపుడు నెయ్యంబొప్పుగా పూర్వరా

కనమృపాత్రము ఖడ్గరత్న మశనిచ్చాయాఘ్నముఁ జేతికి

చ్చి నమస్తారముగాంచినత్కరణ నంచెం మామగారింటికా

యనజేంచేసె యథోచితోత్సరముగా నవ్వేళనైన్యంబు

తోక

99

మ. అబధాత్రీతల చక్రవర్తి నితవక్త్రానీకవిచ్ఛేదన

స్ఫుటనాలోచన చిత్తుడై కనులగెంపుందోపగా నామి 100

కట పశ్చాత్తపనిచేసి బిలచి శ్రీఘ్రులించి జబ్బేలయి
 క్కుటిలాశానివరంపురల్ దరమిరాకుండక విచారించుమీ
 చ. అనవుడు దేవచిత్తమసి యచ్చటనుండిన యూధనాథులం
 గనుగొని మీరలింక సభిరత్వరితంబున సైన్యముక్తులై
 యనికితయారు గండు మనమందరమనన్ బినుచుండనిపుడే
 జనపతియానతిచ్చిన ప్రసాదముకై నడి నుండకానలెన్ 101

గీ. భానుపారాలు పారాలుగట్టిగాను
 పోరు పారాలుపెట్టించి వీరసైన్య.
 ములను వారికి నాదృతు నిలిపిమరియు
 నఖిలజాగృత గానుండి రందరచట 102

క. యూరీతి విజయరామ
 త్కౌరమణుం డఖిలబంధు సైన్యంబులతో
 సారెకుజాతుల వారల
 పోరెంచుచు పద్మనాభమున నలరనటన్ 103

ఉ. అతిత విశాఖపట్టమునందున మేన్తరు కల్కటేరి వా
 రెంతము పూనపాటి ధరణీండ్పుడుజాతులవారి మర్మమా
 ద్యంతము గుర్రేరింగి యాపుడర్థముగట్టుడు. లక్ష్మ్యపెట్ట డీ
 శాంతమునల్లకార్యమిక చక్కనగాదుల దాయుదక్కగన్.

క. భయపడడు సంగరమునకు
 జయమును నపజయమునేయ న్వానియెయనుచున్
 నియమించి యుండెనాతడు
 వెయియేలా మనల లక్ష్మ్యపెట్ట మాటన్ 105

మ. అనిపామిను కఠోరవాక్యముల సంఖ్యింబాడి కర్నేలుతో
మనతోరాజు లడాయి నేయనిది సామాన్యంబుగానింక నీ
వ్రనభీతిల్లకగల్చి వచ్చినను మెప్పుంజెందునిక్కుంపినీ
కనయంబొదధి కారివిననిన మిన్నందెం దడఱిచుచున్ 106

చ. ఆనిరమణప్పనాయకుని నప్పుడురమ్మని చేరబిల్చియ
జ్జనపతిచెంతకుంజనిన సంగతులేమి యతందుమాకు లాం
గునో మముగల్గునోమరియు కుంపిణివారని వెన్నతగునో
తనబలయుక్తుడై కణగిదార్కొని పోయనకేగుదెంచునో 107

గీ. తెలియదెల్పుమచట గలచంపమెల్లను
నెవ్వరెవ్వరందు నెట్టులుందు
రేమిజెప్పుకూదు రీమాటవారిలో
పిన్న పెద్దలెవ్వ రన్నతడు 108

శా. వీరాగ్రేనరు శత్రుభీకరు నమావిష్టుస్వరూపున్ మహా
దారుణీరుకళింగ దేశనృపమార్తాంధున్ సదాజాననుం
దారుణసూర్యకులాబ్ధి చంద్రునినరేంద్రగ్రామణిన్ భీమ
ణిన్ మూరోదంచితహృద్ నానిజయరామ త్స్థితలాదీశ్వ
రున్ మూరాగల్పెడవారు చాలరనిపేర్చిం దెల్పకొండం
బుగా 109

గీ. తెలయవూనపాటి విజయగోపాల రా
జనికి గణగెనేని యతనితోడ

నరునుండు జాలడనుమాట మీరల

రెరిగియున్న ఓర పేదెలువ

110

క. ముక్కంటి కంటిమంటల

నుక్కణవగ జాలు నామ హోన్నతిశౌర్యం

డొక్కడె చాలు నుమిహస్త్వము

గ్రక్కున నిన్నటికె చేరగా దరుమంగా

111

గీ చాగిగోపాల వరస భూబాని సైన్య

యుక్తుడగుచు నరోలుననుండెనేని

కుంపిణీవారు గారలగోలకొండ

పాదుషా తల్లి వచ్చిన భయముపడదు

112

గీ. దాట్లనేంకటవతిరాజు దళముతోడ

తొలగిపోక లడాయీని నిలిచెనేని

హేలుదాదులు కెత్తెనులేలకాదు

కుంభసంభవుడైన తిగుటనిజంబు.

113

గీ. అతనిపోవరు డప్పలయ్యితిభిభుండు

ప్రాణమిడుగాని తొలగని బంటుగంటె

ఘోరనాగ్రామమున శుద్ధిదుగుండనతని

బోరులోన తుపాకీల బారుదూలు

114

చ. పురపతి నందనుండు మధునూదన యుక్తముగాగవచ్చినం

గర మొనరించినక భయముగాంచని వీరుడు కానకు

తమున్ | గరమునబట్టిల్చిన చ కాచకనేయును శత్రుకోటి
నా! సరసుడు నత్సవాయి సరసక్షీతిసాలున కెవ్వరిడిటన్

గీ. అల్లజంపని విజయగాఢాపనీంద్రు
తోటియెవ్వరుసాటి యమ్మేటియగని
ననినిగెల్వగ గురుతనూజాడులైన
నోసరనుమాట విజారెరిగున్నమాట

116

సీ. పదిపేలచకుముకీ బారులనైనను
బరిమార్చివేయ నొక్కరుడెచాలు
కోటికాల్పలముల మాటమాత్రమున
కడతేర్చివేయ నొక్కరుడెచాలు
లక్షగుర్రములైన లక్ష్యమునేయక
దురముగాలింప నొక్కరుడెచాలు
శతనహస్యమదేభ సమితినొక్కుమ్మడి
గ్రమ్మివేయంగ నొక్కరుడెచాలు

గీ. అట్టివీరాధివీరుడు హసనఃకేగు
ముసలిమూను కుసుంబాను మొగలుగాఁగ
యాధనాథులసేకు లందున్నవారు
ధరణియైన వడి తెరపిలేక

117

జ. వారిపరాక్రమంబు లనివారితముల్ దలపోయనంతయున్
వారలతోటిసాటి మనవారలలోపల వాడుచూడగా

లేరని దోచుచున్న యిది లేతముదంకక నీటనించిన
 ట్లూరకయున్న నారుతము యుద్ధనునేరము లేకటలటటా
 చ. కంటముజేసి కెల్వినలేగాని మహారథచక్రమునిక
 నిపుణత చూపిపోరిన గణింపక కెప్పుడు విజయములేదే
 నెవమున భేదపెట్టెకరొ నేరుపుటయొక జ్యోతిక
 చపలవిచారతం నెచును నైపుణ్యముగడు ముగియ
 క. అనిపలుకు నతనిజూటలు

వినివిని దావాగ్నిశిఖలు వెలునడుచుండక
 గనుదోయివిచ్చిచూచుచు
 కనలుచు నిట్లనుచుబలికె కన్నెర్రలుగూడ 120

నీ. పులిచేరికోట గుప్పన లోటుజేయుచు
 మూడుభుంట్లలోన నోటువరపు
 కాశీగయా స్రయాగములు సాధింపజును
 గంటాచతుష్కము గూడగున్న
 నభిలభామండలం బాక్రమింపగలేదే
 యైదుభుంట్లలోన కైబిబిబి
 శ్రీరంగ పట్టణం బాదభుంట్లలోన
 గాభుమేభుగజేసి కలవచేసి

గీ. అట్టివారికి పూజాపాపవనిశ్చర
 కొండయని తెల్పెనీవు యుద్ధముగక

సేదుఘంటలలోన వా గొంతయైన

గెలిచెదరు కురిపిగీతారి చలమువినుము

121

ఆ. చిత్తఃకుటుమీరు సెలవియ్యమాగాడ

జాలగాని పారిశౌర్యమెన్న

వలవిగాడు లేశమందులోపలవిన్న

వింతుననుచు బలికెవేరువేర

122

సీ. రావణకుంభకర్ణ ప్రాధిమీన

కుపలాముబారుపాణ గొట్టలేదో?

మాలీసుమాలీ సమానుతానవధి

నూర్చీ ముఖానులన్ మోదలేదో?

బకగార్ధభానుర ప్రకట బలాధ్య హు

సేను నాంతుల్లాల జెండలేదో?

ఖరదూషణలబోల గలమహారాష్ట్ర బు

ద్దోజ భటాజీల దోచలేదో?

గీ. పూసపాట వ్యయంబున బుట్టినట్టి

వారిమహాత్మ్యమెన్న నెవ్వారితరము

దైవవశమున నొకవేళ తమకునేడు

సాధ్యమైనను ముంగుళాలువారు

123

క. అనియిట్లు పద్మనాభం

బున వారులడాయినేయ పూనికలో నుం

డిన మాటదెలుప కర్నేల్

కనుజోయిని నిప్పులోఁబుకగా నిట్టనియెన్ 124

మ. పులిమీసంబుల నూగఁగాదలచెనో భూనాథుడీ కుంపిణీ
బలమున్ గండములేక నిర్భయ మనఁజ్ఞాధురీణుండు నై
దెలియం జూచెదమింక నేమిటికి సంజేహంబు దావానలం
బులు మావద్ద ఫిరంగులీజగములం బూర్ణాహుతింజేయగన్

చ. అని తనటోపిఠీసి కరమంతయు ముక్కలు నూడగప్పుచున్
గనలుచురోజుచుం ధరణి గంపమునొందగ నుదతన్వరం
బున సిరుమాలుచుం దననమూహము గన్గొని హేలుదా
దులన్ బనిగొని యిట్లుపల్కె కడుభంగుల యుద్ధసముద్ధ
తిందగన్ 126

గీ. విజయరామావనీనాథవీరుతోడ

సంగరంబయ్యె నేడు ముస్తాబుగండు
పద్మనాభంబుతో నుండు పార్థివుండు
గలిచినచ్చినవారికి గలదుమేలు 127

చ. అని తనజాతిభావ ననయంబు నయంబు భయంబుదెల్పు
చున్ కనుగొన లన్నిణుంగురులు గ్రమ్మగనమ్మిగ హేలు
దాదులన్ గనియిటు బల్కెనేడు పెనుకయ్యమునయ్యన
తారసిల్లె గో బున పయనంబు గమ్మనుచు భూరిరయం
బున వర్తిదెల్పినన్ 128

సీ. గిరిశిఖరంబుల బెరయుమబ్బులలీల

తలలందు నోలుటోపిలు దలిర్చు

ప్రాచీనశాస్త్ర విభాగములముద్రితము

మొదలు కుడతాలు గానుపించు

కదికరంబుల సుక్కుగదలన జేతుల

చతుష్కరి బండుకుల్ చెలువుమీర

తలుపుల గదపట్టెల నంగరొమ్ముల

కంఠమిశ్రమ తోలుకట్టుమొరయ

గీ. రుద్ధిపెడలిన కలియగానురులనంగ

కణియంత విశాఖపట్టణపుకోట

జెలఁబెలుము హేలుదాదుల పటాల

ములు మహాచక్రమెల్లను కలచజాలి

గీ. పుట్టపెడలిన యీనుశ్చవుటయనగ

పట్టువిడు కందిరీగల తెట్టివోలె

హేలుదాదులనర్వ పటాలములును

వికళిమంబున భూచక్రమాకళిమింఱె

130

వ. మరియు దశంబులును, దశదశంబులును, శతంబులును, శత
శతంబులును, సహస్రంబులును, సహస్రసహస్రంబులును
లక్షలును, లక్ష లక్షలును, గలిగి లెక్కింప నశక్యంబు
లగుచు చెలిచీరుల బారునుంబోలియు మిడుతలదండులతె
రచిగున మేఘసముహంబు వడువున పట్టురేగిన తేనెటీగ
ల విధమున హేలుదాదులును, వర్వపటాలంబులును, నా
పులల సైన్యంబులును, కపితానుల పరంపరలును, చిత్ర

విచిత్రంబులగు జరిఘాండోలికాది వ్యూహంబులు గట్టుచు యోజన ప్రమాణంబున నిమగ్నరాల నెడతెరిపిలేక మద్యగుల్పంబుల శతశతమ్మికా సహస్రంబులును, గలిగి ఘర్షణాటాదికంబులగు విశేషించిన శతమ్మికాపాత్రంబుల గ్రభాగంబునఁ బ్రకాశింపుచుండ షామీరు కర్నేలు హిసకముదలగు శితాస్యాధినాథ పరిరక్షితంబగు మహాచక్రంబు గంపించు పారావారంబులు ఘోరిల్ల పర్వతంబులు చలించి దిశలద్వార తడిబురాదివాక్య విశేషంబులు మొరయింపుచు నవ్వేళ పద్మనాభంబును మహాక్షేత్రంబునకు శ్రోశక్రమాణంబున నయ్యిరుదెరంగులు నైస్యంబులును, గయ్యంబునకుం గాలుదాప్వించుండిరంత.

క. ఆరీతి నిరు తెరంగుల

వారలప్పద్మనాభ వాహినీపాతక

బేరామని నొండొరులక

బోరులగెల్తుమని జేలము లేని రహిక

182

ఉ. ఒండొరులఁ జయింతుమని యాహునేయుచు రాజాజాతివా! రుండిరి పద్మనాభమున నుర్వితలేందుడు బోనిమెట్టలో! నిండిశితాస్యకోటి ధరణీతలమెల్లను చుట్టబెట్టెనా ఖండలదైత్యనాయకుల కై నడిసయ్యిరు వాగునైస్యముల

క. చిప్పాడబోని మొరకలు

గప్పెమహిచక్రమెల్ల గంపింపంగా

సప్పుడు శితాన్యవాహిని

జెప్పదరంభానె జారిచెక్కుముకి తలుకల్

184

ఆ. జాతిపారలటకు జనుదెంచిననుమాట

తెలిసిరాజులోక కులిశధారి

యపుడుదాట్లు వేంకటపతినరేండుగ్రని

చేరబిలిచియిట్లు సెలవొనంగె

15

చ. తెలిసెనెకుంభినీమయిదు తెల్లముగా నిపుడెల్లవారికిన్

కలహమునర్చగాదలచి కార్యముపొక్తున జెందకుండగా

మలకలుపెట్టినాకికను నుంచిది చూచెదమెల్లయోధులన్

బిలిచి తయారుగన్బునుము భీషణశాత్రువ శోషణార్థమున్

చ. అనిసెలవిచ్చి వారిగుణమంతయు గోచరమయ్యెనొకనీ

పనిసనిలాగు నేయవలె ప్రస్తుతమందున నీవువెళ్ళిమా

కునుపనిలేదునేరమని గొంపిణిపారి డూరాయివెట్టి గు

ప్పననరుదెంచు మీచ్చటికిపొన్నుని యానతియియ్యనాత
డున్.

187

చ. చనిచనికుంపిణిధారల పామిరుచుఁఖ్యలతోడ బల్కెను

జనవిభుడాజ్జయిచ్చె నిజసైన్యముతో నిటకేగుదెంచగా

వనియివుడేమియున్నయని వైకముజెల్లుచు నుండనూరకే

చరునె లజాయికింజ హటజంకుదుమేయి టమిరలేగినన్ 188

గీ మామిలీతునదువు మార్గమున్నదియేని

పాజతోడ మీరుబరవనమున

సేమి హేతువిచటి కేతెంచనదిగాదు

కయ్యమునకు నడచుకరణిగాక

139

క. ఊరకమా తోనీయెడ

పోరాడదలంచి వేలములు పోసితిరీ

సేరంబు చూకులేరని

భూరసుణును మీకుదెలుప బుత్తెంచెననుకొ

140

క. ఆపలుకులాలకింపుచు

కోపానల శిఖలుముట్టుకొన కన్నుల లో

సేపారనిట్లు బల్కిరి

కాపట్యము హృదయమందు కడురేకత్తకొ

141

సీ. పైకంబునేడు బేబాకుగానాలుగు

వాయిదాలో చెల్లించి వేయవలయు

తెండాలుగున్నన చెన్నపట్టణమున

కేతెంచినపుడు వేయించవలయు

మీకోటలోపల మాకుంపిణి కాడి

సేడుదప్పక నిల్చనియ్యవలయు

కమితివచ్చిన బాదిగా వేటిపరకును

చెల్లబాకీయుడి చెప్పవలయు

గీ. నట్లుగాకున్న రేపుఘోరాజిహాస

జూచెదరుగాక మద్యలస్ఫూర్తిమీర

లిప్యజేటికి చనుచుని చెప్పిరంత

కన్నులను వహ్నికణములు గ్రమ్ముకొనగ 142

క. ఆహూతకు వేంకటపతి

భూమిపతి కనలి రాజపుంగవుడై

యేమాత్రమెరుగ రైతిరె

కోమలమని యిట్టులాడ గొప్పయెదిహుక్ 143

గీ. ముజ్జగంబుల నమ్మహాత్మునికి నాటి

యెవ్వరున్నారు, మీరలరిట్లు ప్రిల్ల

దములు బల్కిన భయమేమి నమరమునను

జూచెదరు రేపటంచును లేచిచనియె 144

క. చని రాజచంద్రసన్నిధి

గనిమొక్కుచు పలికెదేవ కఠినాత్మకులే

మనువాడ వారిమాటలు

విననొల్లక వచ్చినాడ వేగంబిటకున్ 145

క. హంకార మేమిచెప్పుడు

శంకింపరు నమరమునకు జంకరుమనకున్

పొంకముగాదిక కార్యము

కొంకగ దావత్తుజూపి కొట్టక నారున్ 146

క. ఏరేయేపవతో మహాకుపితులై యిచ్చోటి కేలేందిదు

ర్వారంబైన రణముచేసి మనలన్ వందింప గానెందియు

న్నాకామాటలతీరు వారి సొబగుల్ నాకున్ విచారించ వి
 స్తారంబై కనుపట్టె సైన్యమచటన్ సంజేహయింకేటికి
 గీ. పోతుటీగజొచ్చి పోనీరువారల
 రుందురొక్కకట్టు సందరండు
 తెనుగుబలములొక్క తెరగులుగాకుండ
 నొక్కదారిమీద నుంచవలయు 148

చ. అనవిని పూసపోటి కులబాగ్రణి మిక్కిలిత్రాసు సేతురై
 అనియెననించు మార్గమునిజాత్మ దలంచుచునుండెనుప్పుడీ
 ట్లనియె బిరాలమీరలు తయారుననుడుడు వారినమ్ముగా
 జనదొకవేళ మర్నమున చప్పునవచ్చిన భంకనుయ్యెడున్

క. దుస్తంత్రము వారలకడ
 నిస్తారముజూడ రాత్రివేళల బలుకొ
 హస్తముఖ సేన నెడరను
 ప్రస్తుతమున నిలుపుచునుచు బలికినయంతన్ 150

చ. పలికిన యంతలోన సరపాలకులన్ సరవార్లజూచి మీ
 బలములతోడనేను బహుభంగుల జాగ్రత్తలోన నుండుడి
 చలమున డెంతనుండిరిట జాతుఁబానలు నమ్మురాదు రా
 గలరొక వేళసంతపనిగాదు విశేధమువేళ నావుడున్ 151

గీ. అనుచు పడవాండ్రబిలిచి మీరఖలపైగ్య
 ములను జాగ్రత్తగా నుండఁజెలుపునునుచు

సెలవొసంగిన కానలు చిత్తహాసము

చాటదొడిగిరి వేలేరకౌరవము

క ఇన్నాళ్ళదాన నిష్కర్షణ

నన్నముచానాభిమతి రుచిగావును మీ

నున్నన గలదు సంతానము

గగినిన వివభాబులిలము గానుచునువక

153

సీ. వేరై ననరకము నెలి. జ చున్నట్టి

శౌంధిరాడోనిమును చాలదెలిపి

ఇప్పుడు కలింగ శిశువు నుల్కానిల్కము

రానుకార్యము సంజ్ఞానమయ్యె

జాతివారికి తెల్లు సెన్గిలు గిగదెరులు

లేకనుట్టుక వచ్చునేకదీక్ష

నీమాటువారు జయించిరేని జలము

మనకు మర్యాదమన్నాటలేదు

గీ. నీత్యకన్యలు నుంచున నెలకొండి

జేయరచును మిక్కిలిసేన గోస

పోటుకూకలు జేయచు చాటకొనును

హృచ్చినిపుడు బురికొల్పి టలంత

154

వ. అయ్యననరంబు భానునియలం బవనర్యతంబు మరుగు

నకుంజనుట యు నఖిలబంధుమిత్రానుత్తమహితంబుగా

శ్రీవిజయరామంబు కృతముగా దేవేంద్రుండు పేరొలగంబు
 శం గొలుపుగూర్చుండి కుంపిణీదారి యొడొసా యుంబు
 నకుఁ బ్రతిహతము విచారింపఁచు ననున నేనా నాయ
 కులంగనుంగొని మీరలు నిజనై యుంబులతోడ గూడుకొ
 ని నలుదెసల జాగ్రతగా నొలమింపఁ దొంగించి సంహ
 భ్యజంబగ్రభంగంబునుం విశ్వయిందు జూచునుదివ్యాం
 బరాభరణాంకృతుల పినుచు కాలక్షృత్యంబుల నిర్వ
 ర్తించి యష్టోత్తరశత నిష్కక్షేత్రములు పాసాసీర్వముంబు
 నేయుచు ననున బంధు సహితంబుగా మద్యసోపేతా
 న్నంబు భుజించి హృదయతూలిక తల్పంబున యోగని
 ద్రాసమేతుగదై యున్ననమానుంబు.

55

ఉ. ఆయనరాత్రికృత్రిమ సహజములు జాతూలనాచు మద్యసా
 నా యత చుత్తులై కనలి శబ్దమునొక్కేడి గూడియిప్పుడే
 యాయవనీత తేండ్రియె జయభంగ నొంటరికుట్ర గట్టి నే
 నాయతమె కడుంకను రణంబొనరింప దలంచిరందరున్

గీ. కాలకిండిచీమ గదలకుండంగను

యిశుకపోసినట్లు వినుకులేక

యర్ధరాత్రినడచి రటకు పటాలముల్

పుడమియానినట్లు పోల్కెహార

157

మ. అట రావుంజీన వీరనాయక సమూహంబుల్ పటాలంబుల

చ్చుటికేక వచ్చినజాతయందెలిసిమున్నాటె భణాయిందిమి

రెటకేతెంచెద రీమహర్షిని నేమేలాగుబోనిత్తుమి
కుటిలాలోచనకట్టి పెట్టుడిక మా ట్లోణీశుతో దెప్పగన్
క. అనివారిని వారింపుచు

కనలుచు తుకిడీలు గట్టి కఠినోత్తరముల్

పెనుదీయక నందిచ్చిరి

వనమున కెదురేగు దావపహ్నియబోలెన్ 159

చ. కదసి తురాయివెట్టుచు కయ్యమునేయగ కాలుద్రువ్వు
చున్ బొదవుచు తత్సమూహముల పోవగనీయక నడ్డగింపు
చున్ జడలును భూమిబిట్ట లరఘూం కృతినేయుచు వీర
నాయకుల్ జదులును నూర్లు వేలుబహుభంగుల యాచున్
మునిల్చి పెండియన్ 160

ఉ. వేలముగోని కీకబురు వేగముజెప్పుగ వీరినడ్డగా
జాలమటంచుమించి భుజనత్వనమేతుల జూచిపందిరా
వేల సితాస్యనాయకులు వేలవొలంది రణంబొనర్చ భూ
గోళమునిండినచ్చిరని ట్లోణితలేందుని తోడదెప్పగన్

క. పంపించిన వారప్పుడు

కుంపిణివారిటకు పోటుకున్ వచ్చిరి మీ

జంపటికి లేలెండిల

గంపింపగ వారిగెల్వ గావలెననుచున్

162

గీ. అపుడుజనులెంచి సేనబిట్టదరిపడగ

కూక వేయుచు జాగేల కుంపిణీలు

మట్టుకొనినచ్చి వేయఁజుజుట్టుకొనియె

లెండు నడుములుగట్టి పడుండటంచు

168

క. ఇప్పిన నేనానాయకు

లప్పుడుకోపించి పుడమియడుగవగ నార్పుల్

ముప్పిరిగొన తామసములు

గప్పుకొనన్ లేచి రంతకయ్యంబునకున్

169

చ. కళవళమంది యాశిని కయ్యమునేయగ వీరసేనలో

పలపెనుకూక తేసివ దివానుడు మీర్భక్తిషీలు మంతులెం

బలుసరదారు లొంటరులు బారువమాచ్యపువారు నిద్రలు

దెలిసియిదేము కోబలము దెప్పరచాటివనల్ల సిల్లాడి 165

గీ. అనుచు శిబిరంబు లంగుండి యందరవలి

కరుగుదెంచి యిదేముకో యెరుగవలయు

సేనలోపల కలకల ధ్వనిమొదవె

నకసిరమ్మని చాచుల సంపిరంత

166

క. వారలు వునిచనిసేనలు

వారలమాటలు గ్రహించి వచ్చిచిరాల

భూరముణుతోడ దెప్పిరి

జేరానుని సచటగల్గు వృత్తాంతగబుల్

167

చ. మరియిక నేనియున్నయది మట్టుకవచ్చెను కుంపిణీలు భూ

వరునిరణంబునం గెలువవచ్చును చీకటివేళనందు ము

ష్టరశ్మిచా నతా తు మనస్సైవ్యము ముద్ధిరిచేయ్యి గాయగా
సరసముగా వటించు నిటచారులుజెప్ప దివాను గుప్పనక.

క. ఆతగిన పెద్దమనుచులు

తోతడయక రాజచంద్రుతో నీకూటల్

వేతెలుసలయు సనుచును

హ్నుతలంతి దివ్యశయన నదనంబునకున్

169

సీ. చనుదెంచికాంత కాంచనసుణివృంతభాగి

పరిపూర్ణకుంభ విభ్రాజితంబు

శతదర్పణ కవాటయు తటతస్పనులగు

సంకిర్ణివ ధ్వారబంధురభు

పెరిల్లెనిమ్మ పూసలజాలగులు కూర్చు

తెలిపట్టుచండః శావిరిసంఘ

కర్పూరదీపికా గంధరపు ధూస

వాసనన్ద్ర వాగ్దాసితంబు

గీ. విజయరామాన నీకాథ పీఠముఖ్య

వివిధరాజ్య రమారాను విక్రమంబు

భువనభవనావళి శిరోభూషణంబు

కేవలశుభంబు శయ్యానికేతనంబు

170

క. కనుగొని మెల్లనజేరె

జనిజననాయకు గాంచి నవినయమునగు

ప్రసన్నజ్ఞానాని నిమ్మల

మున వినుపించగ ఉలంచి మొనసిరి దరికిన్

171

గీ. సరికిజనుడెంచి నామహీశ్వరునిగాంచి
నిదురచేసుండె నెల్లదెల్పుదుమో యంచు
నొదుగుచును మెల్లమెల్లనె యుబుసువెట్టి
యభిచురించిరి మెల్లనె యువనవిజుని

172

చ. తరణి కలబిడ్డవనిభి భగ్గవ నానుకీర్తి ధామభా
సర్కశశి వంశజాని న్నజుజాతలలామనురూపకామ సం
గర కవనాది నాది భుజగర్వనిరామ సితాన్యకోటి దు
ర్భర బలభీను శ్రీవిజయనాథు కళింగధరాతలాధిపా

ఉ. చిత్తమువిన్నపంబొకటి సేయగవచ్చితి మీనిశీధమా
దెత్తుకవచ్చినారు సమరేచ్ఛను జాతులవారు మీరుమా
కిత్తరి నాజ్ఞయిచ్చిన యొనకవిధంబులహారి వారి బే
లెత్తగ జేతుమంచును సరేశ్వరయంచు నచించువేశలక

గీ. నిదురబోవుచు నావేటివృషవరుండు
కలయొకటి గాంచెకలలోన కమలజాడె
పంక్తిగర్భంబుల నున్ననిరమభరణు
నాదిలక్ష్మీననాథు లోకైకనాథు

173

సీ. కాంచనచేలునక్తం చరహతశీలు

సుదనకోటి విలాసు మందహాసు

శంభుచక్ర ధూరిణు సరిలనోకత్రాణు

పాలలోచనమిత్తు పన్నసేతు

నీలమేఘశ్యాము నిగమాంతధామల
 స్త్రీవిరాజిత నక్షుకీర్ణదక్షు
 తిరుమణిశ్రీమార్గధరు పాపహరు ! పన
 మాలికాలంకృతు మానివిసుతు

గీ పద్మనాభు జగన్నాథు పరమపురుషు
 జూచి భులకాంకురంబుల సచ్చంద్రమేన
 నద్భుతంబంది దేవసుహృత్సమీర
 లేమివచ్చితిరని యాతడిట్టులనియె

176

ఉ. ఘోరకలి ప్ర వేశమిది కూడదునీవు మదంత సంభవ
 త్సారమణుండ వింకనిజనైనయముతోడ లడాయిజేసి హం
 వీరుడితండు నాజనుము విష్ణుపురానకు దివ్యదేహ వి
 స్తార ననున సంపదలుదాల్చి శాశ్వతమందు నుండగా 177

గీ. మర్త్యదేహంబువలన సామ్రాజ్యమింక
 గలిగిన శాశ్వతంబని తెలియుమింక
 దివ్యదేహంబుదాల్చి సందియములేక

పరమజ్ఞైష్ఠవ నాయజ్యపథముగనుము

178

మ. శతకోట్యర్కసమానమై యఖిలతేజస్సాంద్ర దేదీప్యతా
 సితమై చూచినలింపగుంపులు నుతుల సేయంగ తుండ్ధాహ
 వ! ర్జితమై కన్నదుదివ్యదేహ పెంపుడుక జెల్వొప్పుగాదా
 ల్చి కా! శ్వేత సాకూత్యపదంబు గాంచుమిల రాజ్యభాగం
 తి నీకులు

179

సీ. ద్వాదశాదిత్యు లేకాదశ రుద్రులు

మానులు వసువులు మానివర్యు

లక్షదిక్పాలకుల మరనాథపర్యోజ

సంభవాసురులు వైష్ణవమతస్థు

లాభువారులు పదిహేర్దురురాజులు

షట్చక్రీనర్తులు సాధుజనులు

గరుడగంధర్వ కిన్నరసిన్ధుసానన్య చా

రణులు భోగీంద్రనారదులు గోలున

గీ. వలరవైకుంఠవగర సింహాసనమున

నాదిలక్ష్మీసమేతులౌ ననభుమూర్తి

దరిసిగూర్చున్న కన్నయిధరణి గలుగు

పదవియిదియెంత విడువుమిహాపాతినీవు

180

గీ. వారిలోపల నొకడై నలినపట్లు

నకలభోగ్యానుభవభోగ కలివగుచు

నచటనుండగోరి వేయరుగుదెంచు

భూరకలిచుట్టుకొనియుండ గూడదెంచు

181

మ. అనిజోధించి మహాచుభ్రావుడు నదృశ్యుడై న మేల్కొంచి

యజ్ఞనాథాగ్రణి సత్యసంధుడు నిజస్వాంతంబునందద్భు

తం బనియూహించి మాదంబుగాంచి యిదిసత్త్వంబంచు

కయ్యాళయం బును నర్చిక్కులుజూచి యొక్కడకరంబు

మోడ్చు మంత్రీంద్రులన్

182

క. కనుగొని మీరీనిశయం

దున నేటికిచ్చి నాడుదుర్లభముగనే

పనియున్నదొ డెల్పుండు.

జననాయకు డాతీయ ననినయ మతులై

183

ఉ. ఏమనివిన్నవించు ధరణీంద్రునిరేంబ్ర సితాస్యకోటు లీ

భూమితలంబు జట్టుకొని పోరొనరింపగ సాగివారి జే

లామున జట్టినారని తలారులు జెప్పిన తల్లిపాజు మా

కేమికజబ్బు నేయసెలవి ప్పుని నచ్చిరియోధులందరు॥ 184

క. జనుడెంచినట్లు యోధులు

జననాయకున్దాజ్ఞ బడసినంగ్రాముము నే

యనుచిత మేమి సెలవని

వినిపించిన బలికెర్తావ నీరుండలుక॥

185

ళా. అన్నా యెన్నడు రేయిజేళ కపటవాక్యపారపారీక్షులై

యన్నారాకలహించి జాతిదొరలోహోహోబలిష్టంబుగా

సన్నాహంబొనరింపు డరిదొక నిమేషంబే స విక్షింతునా

పన్నత్రాణుమ రంగదేకలమ మాభరంబు తాబూనగ॥

గీ. అనుచు కర్ణకతోరంబులై నలుకు

లానుహీజాని సెలవిచ్చి యాగ్రహించి

సకలసేవలు వేగముస్తాబుగాగ

నెంచిపడవొండ్రబంచి చాటించుమనుచు

చ. సెలవిడి సంతకాపనముజేసి నిరంతర లోకపాపనిం
జలరుహనేత్రపానజల బాతనమున్నవ భీష్మమాతృక
కలితనీత ప్రభా త్రిఫణగ విమలాత్తర దివ్యవాహిని
చిలువదాల్చువేల్పు తలజెన్నలరారెడి జాహ్నువీనది

క. గంగను సనుస్తపాప వి
భంగను కామప్రధానభక్తి దేహ
ప్సావగెడి దానిని నాన్వస
పుంగవుడవ్వేళ స్నానముంజేసిరహిన్

189

గీ. చెలువుమీరంగ మోక్షక్షీకరగగి
హణపయమంగళ స్నాన సునగనొప్పు
విమలగంగగోదకస్నాన మమరజేసె
విజయరామమహారాజ వీరమాళి

190

తా. గంగాస్నానముజేసి రాజమణిలో త్రాణపారీగుడ
బంగారంపు జరీబుటే తళుకుమెల్పుట్టంబరంబూని సా
రంగం కాననమందు బొట్టినిమణివ్రాతంబుభూమాతతుర
శ్చంగారింబిశరీరమెల్లజయలక్ష్మీక బెండ్లియాడకరహి

క. మరీయును కీరీటకుండల
ధరుడై పరజీవపవన దర్శికరమా
కరణాలము ని శ్రీహరి

చరణాబ్జములాత్మదలచి జనపతియంతన్

192

క. తిరుమల పెద్దింటికలం

బురుహా నభోమణిపదాబ్జముల దలచి మహీ

నురలకొ న్నురించి ధరణీ

వరసింహము విజయరామ వర్మడుమరియున్ 193

క. జననీజనకుల మదిలో

ననెదలచి సంతాంతభక్తి నతిజేసి జగ

జ్జనకల్ప భూరుహంబా

జనకాలకలోక పూర్ణచంద్రుం డెలమిన్ 194

వ. తదనంతరంబ హరిశ్చేయూర కిరీట కవచకుండలాలంకృతుండును, రక్తమా ల్యాంబరాభరణుండును, రక్తగంధాను లేసెనుండును, బాణబాణానన హస్తాంభోజ యగళుండును, కరవాలభేటక ఘరంధరుండును, తిరుమణిశ్రీచూర్ణచిత్ర, కవిరాజ మానమానిత లలాటఫలకుండును, సిరంతరాష్ట్రోత్తర శతదివ్యక్షేత్ర మహాప్రసాద స్వీకరుండును సతత గంగాగోదావరీ సేతుత్థిర్ధస్నాన పానాశేకజన్మ సంప్రాప్తకలుకు పంకిలుండును, శ్రీమత్తిరుమల పెద్దింటినంప త్కుమార వేంకటాచార్య దేశికోపదిష్ట నారాయణాష్టాక్షరీమంత్ర పారాయణుండును, శ్రీమత్కలింగ దేశాధీశ్వరుండును, శ్రీరామభద్ర మహారాజ నందనాగ్రీనరుండును, నగు శ్రీవిజయరామ మహారాజ దేవేంద్రుండు పూర్వ భూమిధర శిఖరసంప్రాప్తుండగు బాలనూరునింజా

లి కనత్కనకమణి మయాందోలికాధిరోమాణంబుజేయు
చు, నుభయపార్శ్వంబులవడిమాగధుల జయజయ భావ
నంబులును, భేరిరవంబులును, భూనభోంతరాళం బద్భవ
నార్చవీరభటుల సింహాన దంబులును, దిగ్గజంబులం తెల్ల
దు సరచుచు మత్తదంతావళంబుల ఘీంకారరవంబులును,
పారావార ఘోషాసమానంబులగుశతాంగంబులకేళిం
కారనినదంబులకర్ణింపుచుం జనునెడ వగ్గిభాగంబున
శతశత ఘ్ని కావ్రాతంబులును గెలంకుల
ననేకానేక పానీకంబులును మధ్యభాగం బున నయో
నాళపాణులగు శతనహస్య సంఖ్యంబులగు వీరభటుల ప
టాలంబులును, గుల్మంబులయందు సరశుపట్టిస కుంతకర
వాల శూలభిండివాలకీలా భీలధూప ధూసరి బాణాద్య
నేకాయుధపాణులగు శూరాగ్రేసరుల సరంపరలును, పి
రుండ దండవ్యూహాన శ్లోతాటులగు మ్లేచ్ఛతురంగారో
హకులుంగలిగి భూభారంబుకాంచ నుప్పొంగివచ్చు మ
హాస్తనంబు చంద్రబుస ననున్నవీరవాహినీ సమేతుండగు
చు సప్తన్ననాభ మహాక్షేత్ర పూర్వభాగంబాకగ్నిమంది
యున్న సమయంబున

195

చ. కుతలమజోఁగెవార్కిధులు ఘూర్ణిలసాగెనభంబుమోగ
పరవ్రతములు వీఁగెనద్దరణిపాల సితానయగ్నభేరి కా
తతులదణంధణారవముతంబురవాద్యము లొక్క పెట్టుగా
నతులతలాతల మహాతల లోకముపెల్ల గిల్లగా 196

క. అత్తరి జాతులవారలు

తత్తరపడి పోరొన్న ధరణీనాథుం

జెత్తుకొని పచ్చెమనపై

నిత్తరినిక జాగునేయ నేటికటంచుక

190

సీ. తమజాతిభాషల ధారణీచక్రింబు

గంపింప నగదరు గుంపుగూడి

లయనుదిద్దుచు సటాలంబుబురిగొల్పి

మౌలికతఘ్ని కాజాలమంత

నిడిగెలంకులనంగ రేచ్చగల్గిన నాపు

రులనిశ్చయిని పిరుదుహేలు

దాదులకుంపిణీర్ ట్టంబుగఁబెట్టి

యాందోళికాపూర్వా ముపుడుగట్టి

గీ. తంబురాల్ దాల్చిధణధణ ధ్వనిమొదవ

జేసిరిరువాఁగు మూఁకలు తెవుడుపడగ

కృతయుగసికాట దేవతాపతిభూక

సంగరమొనర్చు కాలంబుఛ మదోంప

198

ఉ. అయ్యెడ చూర్ణచంకలకాంబుధి పూర్ణనికాధినాథుడుక

గయ్యమునేయగ శీతవాని వ్రజముం జనుకెంచుమూర్త

ముక, జయ్యసజాపి నమ్మికణజాలము చూపులతోఁపన

ప్పుడన్, నెయ్యమెలర్పబల్కె ధరణీతలనాథుల యాధ

నాథులక

199

సీ వినుడుమా నవులకు జనియించటాదిగా

శతవత్సరములను మితముగలదు

పదియేడులకను తొడిది యేడులకునైన

మృతినిశ్చయము మేరునతముగాను

యెనరిపురాకృతం బేరితెనుమనో

నరికింప నన్నగోచరముకాదు

కావునపుణ్యసంగ్రహము గావించి త

తులభర్షమున నున్న గొప్పగలదు

గీ ఖడ్గధరులకు కఠినసంగ్రహమునను

తొలగిపోవక పోరాడి గెలిచెనేని

ధరణీనత్యంతముఖ నుదినప్పెనేని

స్వర్గభోగంబుగలదు నిష్పంశయంబు

200

ఉ. అంతహితోపదేశము ధరాధిప సింహము సర్వసేనకున్

కాంతముగాఁగ తెల్పినరనైనయ్య గన్గొనిచేయువీఁబియ్యా

వితగ్గఁగఁబొందినారెయిట వీరలుగెల్వగనబ్బినారు మీ

రింతకుమించి యజ్ఞగన నేటికి శీఘ్రములెండులెంకికన్ 201

సీ. తురకనవారుల తురగనాదేవరాగ

మఖిలభూమండలం బాకగ్గిమింప

చెలగినటాలమున చెకుముకీబారుల

తెరువుదిక్కులు మిరుమిట్లుగొలువ

వీరభటావళుగ ఘోరసింహభవసుత

దిగ్గజంబులచెవుల్ దివులుపరప

సకలసదాతులు చరణభుక్తులముల

భోగింద్ర మస్తకంబులు చలిన

గీ. నొక్క-నమ్మున సదిలక్ష లుక్కుమిరి

ధరణినాథుని సన్నిధి తెరిపిశక

మోహరించ సితానయ సమూహములను

గెలువ నూహించిరప్పు డేకీభవించి

203

శా. చక్రవ్రాహ్మణముగట్టి రాన్వసమహేచక్రింబు విశ్వంధరా
చక్రింబెల్ల చలిన శుభ్రముఖులక్షల్ జూచి భీతిలగా
సక్రోధంబున నానిశీధమున వేసంగ్రాయముం శేషగా
శుశ్రోదందిత శోహనాళఘటికాస్తానంబులంబూచుచుక

క. ఇప్పగిది నుభయబలములు

ముప్పిరిగొను తామసముల మొనసిదురాయీల్

గుప్పనపెట్టుచు నొండొరు

నొప్పింతుమటంచు నున్ననుర్వీచతియల్

204

ఉ. కూడదు కుగపిణిమొనను గుండెగిరించిన నొక్కపెట్టుమిరి
వేడిమిజూపి తద్బలము వెల్వలబారగ ఘోరయుద్ధ
మున్ నేడొనరించు డండుగలనేరము వానలయందు తెం
దమా! పోడనెకొన్ని సంగతులు తొల్లిదొరల్ జరిగించి
రెంతయుక

205

క. త్వరపడకుడనుచు ధరణీ
శ్వరుడానతియిచ్చునంత జాతిపటాలం
బరుదెంచి నిలిచె తంబురు
మొరయింపుచు లయనుదీర్చి ముంగలనంతగా 206

గీ. కాంచిమరియూరకుండుట కానిమాట
గుండుమోషానుగావచ్చె కుంపిణీలు
తొలిఫయరువారుతేసిన గెలువమనుచు
నూహనేయుచు జాగ్రత్త నున్నయంత 207

క. కడకడ కొన్ని తుపాకులు
పెడ పెడమనిపేల దొంగగిరుదపటాలం
బుడుగకఫయరులు జేసిరి
పిడుగులతోగూడు రాళ్ళవృష్టియనంగా 208

చ. పురికొనిరెండుసైన్యములు భూమినభంబద్ధవన్ శతఘ్న
కొ! త్వరఘటికావితానములు తాళఫలంబుల నోలిమూ
కలగా! దురుమగపేల్చజొచ్చిరి యనూనపరాక్రముకొ క
ళామలం! దరుదునురకగమంగొని మహాఘృతమంచును
ముచ్చటంపగా 209

మ. శరసంఘటములు లోహనాశఘటికాశక్రంబులున్ భీమమ
ర్భరకీలానలధూమ బాణములుభూభారంబు వారింపని
శ్వరసంకల్పిత మాయాదోషాన సమత్ ధ్యేయండలింపి
యొ! క్కరదానా నిరువాఁగుసైన్యములలో ఖండించెనే
నూటికిన్

క. లయనులు దీర్చుచునప్పుడు
 ఘయరులు సేయుచును నుభయబలములు గడిమిం
 జయముమదిలోన నెంతయు
 నియమించికొర సమరనిపుణతజూపెన్

211

మహానగ్ధరాః.

ధరణీచక్రింబుజోగ్ధా దశదిశలడలెన్ తారకర్షెక్కురా
 లెన్! శరధుర్ఘూర్ణిలుచుండెన్ శశిరుచిత్రగ్ధా జాతరూ
 సాద్రీమృగైన్! తిరిగెబహ్మండ పంక్తుర్దినమణికణ
 క్ధా దిగ్గజశ్రేణిజంకె! ధరణీనాథుర్ సితామృగదరుము
 చుమిగుల దట్టమెహరుచుండెన్

212

సీ. తారాపథంబు బ్రద్దలుగాశతఘ్నికా
 ఘటికాపరం పరగ్గురియువారు
 అవనీతలంబుపెల్లడల పలీదాకు
 చేసేసి ఘయరులుసేయవారు
 జలరాసిమిగుల ఘోషనుజెందవేసవేర
 కరుకుటమ్ములవాన గురియువారు
 దిశలు విట్టవియంగ దీడ్కింపుచును ధూమ
 బాణశతంబులు బరపువాగు

గీ. ప్రళయకాల మహాకాల ఫాలవహ్ని
 విధముగల దివ్యబాణముల్ వేయువారు
 గలిగి విలసిల్లు రక్తసిక్తంబుగాఁగ
 సమరభూపతి పాటలచ్చాయదోఁప

213

గీ. పరిఘపట్టిన కరవాలఫలకకుంత

శరశరాసన ముద్గర చక్రభిండి

వాలతోమర భీషణ శూల మువల

హస్తగుచును బోరాడి రట్టియెడను

214

చ. ఘయరులకు శతంబులు తుపాకుల గుండులు దాకిపా

ణనం శయములబొంది వీరవచ్చెన్యము శోణిత సిక్తదే

హులై । రయమున సంగకన్ధలి పరాగము గ్రమ్మగద్దె

దిక్రా । ప్రియమునబూచు బూరుగుల పెండెములయన

హృలెనయ్యెడ

215

గీ. ప్రళయకాలమున భూభారంబువారింప

పడునట్టివేరగ్ని పిడుగులనగ

పెనుగాలిచే తాళవనములలోవ్రాలు

పరిపక్వమగు తాళఫలములనగ

రఘువీర ఘోరశరములచేతను గ్రుంగు

దళకంత కగిలిన మన్తకములనగ

త్రిపురామరల హరించువేళల శూలి

కంటకాచెడి వహ్నికణములనగ

గీ. సుఖయబలముల వీరుల సురువణింప

నొక్కగా దాను పదిలయ్యుక్కవీరి

నిండిచెందాడుచుండె బ్రహ్మాండమెల్ల

ఘనతరకతఘ్నికా ఘటికావ్రజంబు

216

గీ. తీరిగి మెరపుమిరచు తెరంగున నిరువాఁగు

చెకుముకీలబాటు నేయుఫయరు

మంటసింగిమోసె మండెభద్రేలున

నఖలసేనగుండె లవసిపడగ

217

ఉ. టిప్పుడు తారకాపథమునందు విమానములెక్కి దేవతల్

తప్పక మోచి నూర్యకులభాముడు జాతులవారు కోపముల్

గప్పికొనంగ పోర నధికంబుగ మెచ్చుచు నుండనంతలో

గుప్పననొక్క పైరుచగులిరిలే లిరువాఁగుసేనలు 218

ఉ. లక్షలు పేలునూరులు బలంబులు పెద్దఫిరంగి గుండులు

నక్షములంటియొక్క మొగ్గివారిరి భూస్థలిరాశ్యవానచే

పక్షిసముహముల్ పడినపాటున భూస్థళయంబుదోప

గా, నాక్షణమందురాజులు సితాన్యులు కోపములుగ్గడిం

చగ 219

గీ. అంతకంతకు శౌర్యసాహసము లినుమ

డించ నిరువాఁగు సేనలమించిపోరి

రిలఫలల కోణితమున పంకిలముగాగ

దేవదానపులోయన తెరిపిలేక

220

సీ. ఒక్కొక్కదమ్మున నురువాండి శరముల

శతవిరభటులను జడుపువారు

కోపించి చెకుముకీగుండలు వేనవేల్

సేనాధిపతులను జెందువారు

వేమారు తర్కించి భూమబాణగబులి

సరచార్ల పెక్కండ్రదురుమువారు
తడయకశూల ముద్ధరముఖాంబుధముల
నధికార్ల కోటలనడచువారు
గీ తురికతామ్ర ఖండఘటికా సమేత శ
తఘ్నిక వృజిమల తరిమితరిమి
కాల్బలమల ఘోటకముల గజంబుల
కదిమిమీర నేలగలుపువారు

221

చ. ఇటువిరువాగు సైన్యము లనేకవిధంబుల పోరిపోరియుం
జటులమహాగ్ని వహ్నికణజాలము లొల్కెడి ఘర్షణాట
లనె! తటుకున నానగుండులు శతంబులు నొక్కొకదాని
గూరియన్! దిటమున జాతిసైన్యముల ద్రిమ్మర గుప్పిరిరి
ప్రప్రప్రప్ర

222

ఉ. అస్పదుకన్నులందున దహగ్ని మిణుంగురు లొల్కగాదొ
రన్! గుప్తనసోలుదాదులను గూర్చుకొవచ్చికలింగసేనపై
తప్పకనొక్కఘెరు తెడిదంబ గ జేసిరివేలుగూలగా
నివ్వలవానయోయనుచు నివ్వెరగంధుచు జూడనందరున్.

సీ. మజ్జగంబులు కోపమున దహించెడువేళ

శివుకంటిమంటల చెలువుమీరి
దళకంఠపురము దగ్ధమునీయుతరి హను
మంతుని చాలాగ్ని మహిమమీరి
జలకాని హరియించు సమయమిందున బడ

బాసల కీలనపహసించి

గజాన ప్రజంబుల దహించునప్పుడు

తానపావకళిఖర్ దప్పరించి

గీ. పరగు జాజ్వల్య మానమె ప్రజ్వరిల్లు

ధూమబాణంబు లయ్యెక దొడరివేసి

రింగులీజల పాణ బేలెత్తునట్లు

విజయరామావసీనాధ వీరసేన

224

చ. బలబల బెల్లవారెనట పక్షిముఖాదులు నీచునీచుమం

చెలుగిడుచుండె కుక్కుటము లెల్లనుగూపెను రాజాచారివా

రిలచలియింపజోయిన ననేకవిధంబుల భీతిచేగడుగ

ప్రళయముబుట్టెనంచు బహుళంకుల ఘూర్ణిలు దిక్కు

లోయనగ

225

ఉ. ఉత మనత్యసంధుడు మహోన్నత జాతకలింగ భర్తజా

గగ్రేత గలట్టి వాడదియె గాక మదన్వయు దీవిశీధకుం

బెత్తుకొనచ్చుజాతిధారలెల్లను బెగ్గిలపోరె చూచునం

చత్తరివచ్చెవాగ కమలాపుడు దోచెనుతూర్పు గుర్మిలిగ

క. మూర్యోదయ కాలంబున

ధైర్యంబుననిలిచి సోలుజాదులు దానుగ

కౌర్యంబున నరవతితో

కార్యంబునకతుకుబడియె కర్కెలులకుగ

227

నీ. అవచ్చుకర్కెలు నరసి హాసజేగు

శరవేగముననట కరుగుదెంచి

భూమిశ్చరునకు సలాముజేసియుక్రిల
 కరవాలమట నరలెరికిలిచి
 తనకుంపిణీల నుద్యల్లీలముంగల
 లయినగావించి దుర్లభశతఘ్ని
 కాసహస్రంబు శీఘ్రంబుగాదట్టించి
 బాణశతంబులు బారుజేసి

గీ. పోలుదాదుల నేలు కర్ణేలుమీద
 ఘమరుసేయించె ఫిడుగుల నర్జునునగ
 పుడమిజవజలలాడ భూభుజలుజేడ
 నొక్కదమ్మున పదివేల నుర్విగూల

228

కా. బావలాభీలదవాగ్ని తప్తఘటికాబాలంబులుల జోకియున్
 వేలున్నూరులుపోలుదాదులని కవ్యేకం బడంజూచియున్
 గాలుంజేలియువర్పకాలిన భుజాగర్వంబు రెట్టింపక
 ర్ణేలల్కంగరచాలమూను కొనటానీసేనపై సుగ్రత 229
 మ. కదిపెన్ మిక్కిలి కోపవేగముననుల్కాపాతముల్ బుట్టగా
 కవనహోణిజలింపగా హరిణివ్యాఘ్రంబట్ల కర్ణేలుసాం
 పుదలిర్పక పాతశేషసైన్యములతో పోరాడుముస్తాదుతో
 కొదలేకుండు మహాగు నాహననతేగ కౌర్యసంతో
 గునగ

230

క. ఆరీతి నిరూపెరంగుల
 వీరులుకార్పిచ్చు లట్లవేగదసిరి దు

ర్యామహాశౌర్యంబులు

సారేశతాయించుకొనుచు సమరంబునకున్

231

క. తమతమ పటాలములతో

సమరము గావించిరుభయ సైన్యంబులలో

సమితపదాతులు గూలగ

కమలభవాండంబు పెక్కుగడగడలాడన్

232

గీ. సోలువాదులు మ్లేచ్చులు వేలకొలది

గూలమిక్కిలి శలకులు గొట్టిరపుడు

చొరలురాజులు గనుగొని వరగుపడగ

కాకుకొనుచును శిష్టచీకట్లుగమ్ము

233

ఉ. అంతమహాగుండై కమలజాండము బెగిలరాజులెల్ల వి

భ్రాంతియుబొందియు నిష్టజయరామనరేశ్వరు నాజ్ఞ తెంది

యత్యంత కుకూహలత్వమున సబ్బరపాటున నిబ్బరంబుగా

కుంతములూని శుభ్రముఖకోటిజలిన నెదిర్చిరార్చుచున్.

క. కాన్యచ్చులు ఘోరాటవి

నేర్పంజనుదెంచు సగిదినిల జలియింపన్

చేర్చిదిశలదుగ్ధగా బెం

ల్లార్చుచు సమరంబునేతు నరిగిరి కడిమిన్

235

ఉ. తక్కినయూధనాథులతి దర్పమొనర్పగ నొక్కడమ్మునన్

దిక్కులుమిక్కిటిల్ల జగతితలమల్లలనాడ వార్చియున్

పెక్కుగలంగగా నమరభీషణులై సితవక్త్రసేనపై
గ్రక్కన నేగుతెంచిదధికంబుగ సైన్యముకంటగొల్వగన్
చ. కరితురగాధి రోహణులు గొల్బలముల్, రధికుల్ ధనుర్ధరుల్
దొరలును మన్యభూషతులు దోడ్పొలకొర్యులు వీరులొంట
రుల్ | ధరణిపతుల్ సుకాలుసరదారులు నూదులుపేలుల
క్షులున్ | పురికొని యొక్కనమ్మునను పోరానరించిరి పె
క్కభంగులన్

237

క. అపెనుపోరు కలింగ

తొప్పాలుడు విజయరాను జనవిభుడు రణో
ద్ధిపితుడుజూచి మిక్కిలి
కోపించి లిరాలపూన కోదండంబున్

238

కా. కోదండంబుధరించి శాశ్రవబలయోధంబు గావింపగా
మేదిన్యాధిపు డగ్రబాణములురిచ్చెన్ బూర్వకాలంబు
నం | దాదేవప్రతపాదులొయనగ ప్రత్యాల్లిధ పాదమ్ము
నన్ | వేదండాశ్వశతాంగ పక్షిబదియన్ వేమారుఘూర్ణ
లుచున్

239

లయవికాశి

పుడమిచలియింప దిశలడర నభయంతయును

గడగడవణంక రవితడబడుచునుద్ధగన్

జడనిధిచతుష్టయము సుశీవడకులాచలము

లుడగని భయంబునను చిడిముడిపడంగ

బడిబడిసితానవులు కడుచెడరనిజస్సెన్య

మెడతెగక నొక్కమొగి కడగిచెలరేగ

కడిమినికనుంబొములు మూడివడ మహాగ్రగతి

పుడమిపతి బాణతతి జడిగురిసెనంత 240

మ. శరసంధానము బాణవేగముధన్వర్జ్య ఘోషవీక్షించియీ

త్వరునంకోర్చిపు డీన్మపాలుడుదలంచక మానవాకారమై

హరివంశంబునబుట్టినాడని వియనానూధులై మింటిపై

మరసంఘాతము పెక్కుభంగుల మహాస్తోత్రంబుగావింపగాక

సీ. హరికుమార ప్రాచీనలగారె నేమేటి

పరమదానక్షేత్ర గరిమచేత

హరికుమారచ్చాయ ధరియించెనేరాజు

కీర్తి సాందర్య విస్ఫూర్తి చేత

హరికుమారునిలీల నగునేదయానిధి

నత్యంతశాంత సాహసముచేత

హరికుమారునిరీతి నమరు నే నరపతి

నత్యబాహుబల శక్తి చేత

గీ. అనుచుమిక్కిలి దేవతలనినుతింప

నడరెనేదాత యే కాదక వతార

విష్ణుమూర్తియనంగను విజయరాను

ధారుణీనాథ విప్రమందారమార

242

మ. అనుచుంబెక్కు-విధంబులందివిజలయ్యాకాశమందుండియ
జననాథాగ్రణి తొల్లిభీష్ములనలె సంగ్రామముంశేసెనం
చుచు పల్నారునుతింపుచు సితముఖస్తామంపు కాపట్య
ముల్ గనుడుఁ ఘోరకలిప్రవేశమిదియే కాటోలునంచెం
చుచు

248

క. శీతముఖులకు భూపతులకు

నతుకువడెఁ ఘోరనమరమాహారాజుల్

చతురులుమిక్కిలి కృత్రిమ

మతులుగదా జాతివారు మనుజులలోనన్

244

మత్తకోకిల

కంటిరేయిదివంత శుభ్రముఖ వ్రజంబుభయంపడఁ

బెంటెట్ట మహోగ్రుడై నృపవీరుడవునుడేకదా

వింటినంచుదలంచగా శరవృష్టిగపై నటంచులే

గంటిమాకలుమింట నప్పుడుగాంచినన్నుతిసేయగాన్

245

మ. విలుచక్కాకృతిగాగ సంగరమహావీరుండు భూమిశ్శృంగం

డలుకఁ ఘోరశిలీముఖంబుల సితాస్యవ్రాతముఁ ఖరిచే

గలగన్నిప్పుడు రోదసికుహరముం గర్జిలగాఁజెఱా

చులచదిదంబునగపై ముజ్జగములకొవ్వొంబుగావంపగఁ

లయగాగ్రహి

కొండలువణంకరవి మండలముజంగ మహి

మండలముగురింగ బ్రహ్మాండముల దిగ్వి

దండములు కొంక నాఖండలము భామగుల

తండముల మీంటనపు తొండొరులుమెచ్చుక

చండతర కాండములు దండిగ తాననుల

కండలుగ నేయ నుద్దండగతిసేయక

మెండుగమహిపతులు నిందుకొని వెన్వడిన

యండియొక్కచుట్టిన భండనముసేయక 247

గీ ఫలలక్ష్మినిత పంక్తవవాహుభి

సంఘమముగాక ఘటికావ్రజంబు వృష్టి

గురిసింజ్వేళ మిక్కిలి తెలివిలేక

నరుజెరంగు పటాలముల తరిమితరిమి

248

క. పోరాడిరట కలింగ

త్సారహణుని వీరసేన సారెకుతమదో

సారపుప్రోధిను మిక్కిలి

ధారాక్షణికాంగ సోలుదాదులుతోడక

249

క. అభిక్రూపజితమై జగత్త్రయములక వ్యాపింపగా ధూమ

ముకా విభ్రాంతి ననురంబుమూని దిశలక వీక్షించి ని

శ్చేషులె శుభ్రాస్యూత జగదొలద ఘోరనమరతోణి

సహస్రంబులౌ రాభ్రాతుల మత బంధుమిత్రయతమై

వ్యాలెన్ నడిగొట్టక.

250

క. గంధే భస్యందనహృతి

బంధురవాహన వదాతిపజ్జి సమిదా

త్రిధై ర్య ముడిగిఘటికా

సంధానమానేయ వ్యాజాగిరిమిగులన్

251

కా. ధాత్రీనాథుని వీరసై న్యములు సోల్దాకుల్ మహాభీములై

చిత్రింబై నరణంబుజేసిరి జయశ్రీకాంక్షచే నెంతయున్

పాత్రాపాత్రితలేక దేవదనుజవ్యాతంబు చందంబుగా

గాత్రంబుల్ శతరంధ్రసంకలితమై గన్పట్టునత్యుద్ధతిన్ 252

క. గడగడ పుడమి వదంకన్

జడియకయమ్మేటి వీరసైన్యంబు జవం

బుడుగక ఫయరొనరించిరి

జడినిధిఘూర్ణిల్ల నల్లజడలవియంగన్

252

వ. అట్టియెడం బదాతులుపదాతులును, రధికులు రధికులును,

సారథులు సారథులును, తురంగములు తురంగంబులును,

దంతావళంబులు దంతావళంబులును, గలియునెడ మున

లంబు మోగువారును, ముద్దరంబులం బాదువారును,

శూలంబులం బొడుచువారును, భిండివాలంబుల గుచ్చె

త్తువారును, చక్రింబులంజెక్కు-వారును, గడలంజన్మియనే

య వారును, కుంతంబుల నంతింశయనని హింసనొందిం

చువారును, బాణంబులం బ్రాణావశేషంబులంజేయువారు

ను, లోహనాళంబులం బేరుఁ గవువారును, శతమీ, కాచా

లంబులం దుడిచిపెట్టువారును, ఘర్మశాత ఘటికావ్రా
 తంబుల నుద్గుసేయ వారును, దనుడిమి యంత్రంబులం
 బెగులుబడుచు వారును, ధూమపాణంబులం జెందువండు
 సేయవారును, పరశువులఖంఁచ వారును, పట్టిసంబుల ను
 క్కణంబువారును, గలిగి సంగ్రామాలు భీమంబయ్యె. అం
 త తెగిపడిన శిరంబులును, దివ్యబాణంబులందును సేయ
 వారును, కరవాలంబుల దెగనదుకు వారును, నూరకత్తులం
 గుమ్మువారును, సన్నీలంబొడిచి త్రోయువారును, అంత
 తెగిపడిన శిరంబులును, విరిగిపడు కరంబులును, మూర్ఖంబు
 న చరణంబులును, శకలంబులయిన కంఠంబులును, మా
 ర్జంబులైన వక్షంబులును, ముక్కలయిన కటిప్రజేశంబు
 లును, వ్రయ్యలైన మఖంబులును, భాగంబులైన జఘ
 నంబులును, పోవులయిన పేవులును, ధాత్రింబడు కీ
 టంబులును పొరలు కుండలంబులును, దోరగిలంబడు కం
 తాభరణంబులును, చుట్టుపడు కవచంబులును, తూలిప
 డు సంగుళ్యాది చరణంబులును, పాకశాసనకులిశధారా
 విదళితంబులైన మహీధర శిఖరంబుల వటవునంబడు మ
 త్త సంతాపశంబులును, ముగవ్రళయ శాలంబున నిలం
 గూలు విమానంబుల వక్షవున నెరగు శతాంగంబులును
 ముగ్ధతిలంబడు తురంగంబులును, చాపచుట్టునంగుములు
 పటాలంబులును, మోకాళ్ళంబడు వీరభటులును, నిలువు

న నీరయిపడు యొంటురులును, మండి మీదగులంబడు
 శూరులును, నగుచు సంగరాంగణంబునం బ్రవహించు ర
 క్తప్రవాహంబు పద్మనాభ నహితంబుగ పద్మనాభపురీవ
 ర శిఖరంబునకుం బ్రదక్షిణ పూర్వకంబుగా పారావార
 సంగమంబయ్యె నందు పడక మరంబులును, జంఘామక
 రంబులును, నేత్రమీసంబులును, మాఖ కనులంబులును,
 శిశోష్ణేష రాజహంసంబులును, శిరజాతే నైవాలంబులు
 ను, నాభికావర్తంబులును, పిగుండదీప్యంబులును, స్త్రా
 శింపుచుండ నట్లు పూర్వకాలంబున దేవాసురలయుద్ధం
 బు నతిక్రమింపుచు, రాసురావణుల పెనుకన నెగ్గింపుచు
 కురుపాండవుల కన్యంబున ధిక్కరింపుచు, నేకార్థవం
 బుగా కలింగాధీశ్వర వీరసైన్యంబులును, శుభ్రానన న
 మూహంబులుం జూరుచుండిరంత

253

ద. ఇటువలె పోరుచున్న ధరణీందుగ్ధు కన్నులనిండజూచి య
 క్కట నిజబాంధవుల శితముఖవృజ భీషణ లోహనాథ వి
 స్ఫుట నిటలాక్ష నేత్రమున జూపడువహ్నియజ్వాల నహ్ని
 దా! కుటచుని మేషమాత్రమున గూలిరి నేలు రణాంగ
 ణంబునక

254

1. అక్కట బంధుమిత్ర భటుబావులు మంతులుచున్యభూ
 పతుర! మిక్కిలివీరులొంటురులు మీక శిష్యులు నుత్తర

దివాను లిం దొక్కమదిం నుడంగిరి మహాగ్రాసితాన్యు
ల షోడషారి సాం పెక్కిన స్వర్గవంశద లనేకదివంబుల
జూరపట్టగన్ 255

ఉ. కాలువలయ్యె శోణితము కంపితమయ్యె నభంబుధాత్రి
యున్ నాలికాయ్యె వీరవరవాహిని ఘోరరణంబులోప
న్ నీ మాలెప్పు దుర్నిమిత్తములు వోచునుండెను జాతి
వారిలున్ గూలుచునున్న వాజ్ఞయము గూడెనువారలరె
వ్వరిందునన్ 256

క. కాకములు రాత్రిగూసెను
ఘూకంబులు పట్టపగలు గూసెనువీరా
నీకంబు గుర్తింగకుండునె
చేసెని ఘోరాజరాజ సితవక్త్రులకున్ 257

సీ. కాకగుర్ధ్రులులూక ఘూకంబుకములు
పగలువాపోయెడు బహునిధముల
పలుమాడు ధారుణీవలయము గంపించె
మర్త్యధరాంభోధి యుక్తమగుచు
లవణాంబురాసి జలంబుచప్పనయయ్యె
మర్యాదజాటి గ్రామములుముంచె
ధారాధంములేక వశదికలగంపించె
మోనక పెనురాళ్ళ వానగురిసె

గీ తారకలోగానబడియె మధ్యాహ్నమందు
ఇంద్రచాపంబు నడురేయి దృశ్యమయ్యె
వీరవాహిని శుభ్రాస్యఘోరనంగ
రాంగణంబునకోటులు ద్రుంగకున్నె

258

ఉ. ఇందియెకాక గొప్పసనులెవ్వియు బుట్టునెన్నెనందిరా
కాంతుడుభక్తవత్సలుడు కాంచనచేలుడు దెల్పవ్యమ్మమం
దెంతయు తత్రుకారముననిప్పుడు ఘోరరణంబులోన నా
నంతయువెన్నతగ్గక నితానుయలు మన్వలముల్ బెనంగె
దుక

259

చ. పదువారి లక్ష్యపెట్టరు
ఫిడుగులవలె వేలుచున్న పెద్దఫిరంగుల్
దుడుచుకొని పోరుచుండిరి
జడియకనిరువాఁగు వీరసైన్యములహహా

260

తరల

ఎంతనింతసమస్త యోధులకీరణంబు భయంబులే
దింతయైనను మర్త్యవేషాములెల్ల నొల్లకనేగ చా
దంతినెక్కడివాని వీటికిదాయనేగిరి మూకలై
నంతనంబుగ పెళ్ళివారలచందమై కనుపట్టగా

261

నీ. కాదలుకట్టి ముస్తాడుజేసిన మత్త
నంతావకారోహ భరణివతులు

పసిడిముత్తయముల పల్లములైనై

వన్నెలక్షతురంగ మన్నెనృపులు

రత్నమంటానహస్తా ప్రభాభాసిత

స్వందనంబులచుతో సైవ్యభిభులు

బాలసూర్యులబోలు లీలకెంజాయల

పాలకీలెక్కిన మేలిమనుజు

గీ. లొక్కడమ్మన వ్రాలుచున్నపార

లింక నేమననచ్చు మాళిమతపుగోరి

తిరిగిచూడక సమరధాత్రీస్థలమున

కలయబూయ ఘటాశనగంబులనగ

262

చ. అని నిజవీరసైన్యములు సప్పటికప్పటి సేయనంగరం

బుచు గొనియాడుచుచ్చుచతిపుంగవు డుగ్రకరాననంబు

గొబ్బునధరియించి దివ్యశరపుంజము శుభ్రముఖాళిమాలి

వో! ననునడిసేయ చుండె నలపొండవ మధ్యముడోయనన్

రహీన్.

263

క. బొడిగాలు సెట్టిశరములు

జడిగర్జిసె కలింగరాజచంద్రుడు పగర్

గడగడలాడగ కురుబల

మడగింపుచు మన్నయట్టి యరుచుడనగన్

264

కా లీరంబప్పుడు ఘోరమయ్యెను జగద్రీకుండుభూమికారం

జానూఢీ సీతవత్ససైన్యముల చెంజాడన్ కతోరంబురా

నారాచంబులుగపై మజ్జగములుగ నానాదినలునిండిదు
ర్వారంబైన భుజావిజృంభణము వీరశ్రేణివర్ణింపగన్ 265
మ. భనువొప్పెన్ బ్రళయనసానపు పయోదంబుంబలెన్
గుంపులం దునభాసిల్లు సువర్ణపుందోడులు విద్యుజ్జాల
మయ్యెంగు ణా ధ్వనులంత గనువట్టగర్జనములై తద్వ్యా
ముల్ చిక్కు లోయనదోచెన్ జగదేకవీరుని రణవ్యా
పారముంబొల్పగన్. 266

మ. అపుడొక్కప్పుడి కేండునాగుల సమూహంబుల్ యు
గాంతరంబునం దుపకారాశులు పొంగిపారుకరణిన్ దో
డ్తోఫిరంగుల్ మహా కవటంబొప్పగ తామ్రఖండముల ల
క్ష్యగూరి ముట్టించి ధా తిగిసతుల్ శుభముఖానభుల్ స
మరధాత్రన్ వేసవేలుగూలగన్ 267

చ. కలియుగదానవుల్ సితముఖవ్రజముల్ హితశేషులందరున్
గలసి శతమ్మికాశతముఖంబుల డబ్బులుకూరి రంజకం
బులుబిగియించి భూవరసమూహముపైని యుగాదుసేయ
లక్షలుజగదేక వీరవృషచంక్రిని సన్నిధివ్రాగిరియ్యెడన్

ఉ. వ్రాలినవారిజూచి నృపవర్షుడ రాజులజేరజేరి యిం 268
శేలవిచారమూన జగతిశ్వరుడే గలడీరణంబులో
దూలినవీర పూరుషులు తొ మజశేతుక్ కృపారసంబులో
దేలుదురన్నమాట మునుదెల్పితిగాదె మరేలజంకగన్ 269

ఉ. ధైర్యమ వీరపూరుష నిధానపటంచును మున్ను పెద్దలే
కార్యమునందు దెల్పిరది కావునమీమదితోన గట్టిగా

కౌర్యముబూని యిద్దురిత కాత్రవకోటి నదల్చికొట్టుడి
యాయ్యలుమెచ్చ బాంధవ సరాధిపులార యటంచుపల్కి
నక

270

సి. పాండ్యకేకయ మత్స్యపాంచాల భారుణీ
పతులర్య దేశపు పాఞాతోడ
సంగవంగకళింగ బంగళనేపాల
జననాథచంద్రులప్పురలతోడ
కాశ్మీరకేరల కాంభోజ బాహ్లిక
రాజులుసీమ రాష్ట్రంబుతోడ
మహారాష్ట్ర ఘూర్జరమగద నృపాలురు
సోలుజాడులు కుంభిణీలతోడ

గి. కలశిరంత భయంకరాకారు లుగ్ర
మూర్తులగుచును సంగరంబునననేక
యాధనాథుల దెగటార్చి యుర్విగలవి
విజయరమను కళింగ భూభుజానిజేర్చు

271

నీ. భీరీధమామాలు ఏరకాజాళములు
జంబురాలును కంచుతంబురాలు
దవ్వలున ఘరీలు ధంకార టకోరాలు
నాబత్తుబాంకాలు సగరుకుండ
లునునగారామతులును సానాయీ రొమ్ము
తప్పెటర్ దుడుములు తాళములును

రూంగణుల్ పెనురణ శృంగకాపాళులు తా
పామరపాలును శంఖము లను

గీ భోరుకలుగంగ ఫెల్లునతారకా ఫ
ధమువిరిగి పడ్డయట్టి విధమ్మునోప
నప్పడిరువాఁగూ వీరులు ముప్పిరిగొని
పోరదొడఁగిరి సంగరమ్మరణమీర

272

ఉ. గుండులుగుండులుం దగిలి ఘోరరణం బొనరింపుచుండనా
ఖండల దేవదానవుల కై వడి జాతిపటాలముల్ మహీ
మండలనాథ చంద్రుని సమాజమా మాహ్నిని యొక్క
దమ్మునన్! చండతరావహమ్మపుడు నల్పిరివీరులు వేలు
గూలగఁ!

273

మ. పొగబాణంబులు చిచ్చుబుడ్డులు ఘటాబుర దివ్యబాణం
బులున్! బిగదట్టించిన రామలక్ష్మణులన్! బేరాఫిరంగుల్
వడిక! దగముట్టించిన నొక్కదమ్మునను మార్తాండుంగి
రాయించి య! జగతీ చక్రముగ ప్పెనప్పడు తలంచంభూ
మ గాథాంధమై

274

క. అపెరుపొగ గప్పినవడి

నోవకతెలగాలు తోగిరుర్వీనాధుల్

భూపాలునెదుట వ్రాలిరి

కాపట్టులు మున్నెపడిరి గగనమువణకఁ

275

మ. పెరుధూమంబు రణాంగణంబును గప్పెన్ భస్మరచ్చా
యనే! మివరానీకయుగాంత కలమన భూమిచక్రముం
గప్పివేయను! వేంచేసిన యంధకారమునైనన్యంబంత నొ
క్కుమ్మడిక! జననాథాగ్రణి మర్వజేరే ఘటికాకాలంబు
తో నేగగన్ 276

చ. పెటపెటలోహ నాళములుపేలదొడంగెను నెయ్యలట్లుగా
చటులదవాగ్ని కీలుదిశల్వొదలెన్ పెనుధూమమున్నచీ
కటిసరనాథులొందొరులు గానకయబండి సమిద్ధరాస్థలిక
ఘటికలుదాకి పొలిరొకకోటి కళింగవిభుండుజాడగన్

నీ. పూసపటాన్యన్వయంబున నుద్భవించిన
విజయగోపాల రాడ్వీరమాళి

శాత్రుసజీమాత జలర్ఘానిలంబైన

చరసాగిగోపాల వరసన్మపతి

కలియుగార్జునుడనగా వత్సవాయన

రవరాజ రాజసురప్రభుండు

కరణగతారాతి సంరక్షకుండైన

జంపనప్పలమహీజానిమరియు

గీ. నాదిగాగల్గు యూధనాథాగ్రగణ్య

నవనినాథునినన్ని ధి నాక్షణంబు

వ్రాలదొడరిభారుణీ వలయమనయ

దిగ్గజంబులుమొగ్గిన తేరత్తవోస

క. అట్టియెడ సోలుదాదులు

మట్టకొవచ్చిన కళింగచుహిపతి బలమున్

రెట్టించి పొడువజొచ్చిరి

కట్టలుకకవాజనీడగా బరునంగన్

279

క. కారాకుల చందంబున

ఘోరాజనితాస్యకోటి గూలి చనె నడిన్

బేరామని హరినగర

దాగిరంబున నినుకరాలుట తెరిపిడకన్

280

ఉ. ధూమముగప్పె వేలములుతో యజమిత్రినికాంతిలేక

మున్ భూమినివారకుండ నృపపుంగవ శుభ్రముఖాస్యనేన

సం గ్రామములోన నొండొరులుగానక గుండెలుదాంకి

శాల్మలీ భూమిరుహంబులట్ల పడిపోవదొడంగిరి వేలుల

క్షులున్

281

క. పడిక్షలు పడికోటులు

కడనంబునవ్రాగిరివని గంపించంగ

చదలవియగ దిశలద్యువగ

మదయుత గండేభపంక్తి మాడ్కిధరిత్రిన్

282

క. ధూమంబు గప్పెనప్పుడు

జేమాతంబనగరెండు నేనలమీరన్

వేమరుచకుముకి గుండులు

కామోనినయట్లుగురిసె కలకలనంగన్

283

ఉ. ఆపెరుపోరునందు శరణాగతవత్సలు డాకలింగ భా
 త్రేనశ్చివక్షముంబగిలి తీర్చి భయంకరవహ్నితప్తనం
 దీపితమైనగుండపుడు దివ్యశరీరమొనంగ నెంచిల
 క్షీనతియొజ్జబంచిన విశేషతమో ఘనమాత్రయోయనా
 మ. ఘనవక్షంబు శతస్థి కాఘ్నుటికదాకా రాజవీరుండున
 జ్జనచింతామణి విప్రకల్పకమా సాక్షాదీశ్వరాంశోద్భవుం
 డని చాలించిమనఃస్వదేహ మభిమన్యప్రాధి రెట్టించిగా
 బ్బునదాల్చెన్ నవదివ్యదేహము జగంబుల్నాడు గంపిం
 చగన్

255

క. నారాయణ గురుమంశో
 చ్ఛారణసేయుచును రాజచంద్రుండనిలో
 పోరాడి మర్త్యదేహవి
 దారితుడైదివ్యదేహ భారుండయ్యెన్

256

చ. నరసింహుత్రేనస్నిభము నత్యనమేత మనంతశాంతిభా
 నురముపిపాసనర్జనము నున్మితలభ్యము దివ్యదేహము
 ర్వరధరియించి కీర్తిజయరాసు మహాప్రభువిష్ణుదేవతా
 పురమున కేగుచెంచె స్థనపుంగవకోటి సహాయుడై వడిన్

గీ. మర్త్యదేహంబు మోనియన్నునుజవిభుడు
 దివ్యదేహధరీణుడై తేజరిల్లె
 ఖనివెడలివచ్చి హేమనంఘటితమైన
 సానబట్టిన విప్రవ్రజంబనంగ

257

కా. రీలామూనుషవేష ధారుడయితాల్కి రామునిసోలి
భూదోశంబేలి సమన్తధర్మములు పెక్కులజేసి మర్యాదంగ
మవ్వేళం ఘోరరణిబునన్వడిచి తీర్చిబూని దివ్యాంగ
మా! స్త్రీలక్షీపతిపట్టణంబునకు వేంచేయంగ నూహించ
గన్।

249

వ. అంతనంత తేజోవిరాజమానంబును, బాహుర్మకోటి
ప్రభాభానురంబును, కాంచనపద్మ సగులంబులును, నవ
రత్నఖచిత సువర్ణఘంటాపరంపరాలంకృతంబును, శ్రీ
మన్నారాయణచరణారవిందదాసానుదాసానేవార్హంబును,
శిఖితకర్ణదాపద్మ ధారేయాజానుబాహులైన విష్ణుకిం
కర సమూహ సమాశ్రంబును, దండధరభయంకరంబును,
దశయోజనాన్యత్యంబును, శతయోజన విస్తీర్ణంబును,
విశ్వకర్మ నిర్మితంబును, నగునొక్క విమానంబు పూర్వ
కాలంబున రఘువీరపుంగవునకుం బాకకాననుండు పంపిం
చిన విమానంబుచందంబున నాదివారాయణ ప్రేరితంబు
గా నేలేంది భూలోకంబునకుం గ్రోసుప్రమాణంబున ని
లిచి నంగనుగ ని యుప్పుహారాజ దేవేంద్రుండు దివ్యదే
హాధురంధరుడై యద్దిన్య విమానంబునకుం బ్రదక్షిణ
పూర్వకంబుగా నకలరాజమండల సహాయుండగుచు, శ్రీ

గనుంగొని యత్యంత మందహాసించిత సుందరవదనా
రవిందుండగుచు సంతంత హేమకైలంబునం గనుప
క్రింశతోటి దేవతలంగూడుకొని సురద్రుమచ్ఛాయ
మెలంగు శచీపురంధరులం గనుంగొని ముసివగవు నఁ
చుం దవ్వుసంబాడగట్టు నత్యలోకంబున చతుర్వేదంబు
బల్లసిల్లెడు వానింగూడి వర్తించు సురశ్రేష్ఠుని నిరీక్షిం
మెచ్చుచు శ్రీవిష్ణు సాయుజ్యంబునకుం బ్రవేశించి య
చ్చోటహాడకమహారాజులును, అష్టసమేతములును, ద్వాదశ
శార్దూలులును, వట్టుకృష్ణులును, ముద్రలైన మహాత్ములం
గూడుకొని చతుర్దశ భవనంబులం గలవార్తలు నారడ
ని వలనవిని కుతూహలించుచు చిహ్నంబు విగ్రహము
డైన యాదిలక్ష్మీనారాయణునకుం బ్రణమిల్లి యిచ్చ
లాసంబులం బ్రోద్దువుచ్చుచు గూర్చుండెనంతనిక్కడ. 290

గీ. సురనదీ నందనుని బోలి భరణివిభుడు

సుర శ్రీదేహంబు మానిన మాటకెలిసి

యిరుదెరంగులవారు సంగరముమాని

యూరకుండిరి శశిలేని తారలనగ

ఉ భానుడులేని పద్మములభంగి వనంత విభుండులేని య

త్కాన విధంబునం గమలగర్భుడులేని ప్రపంచముట్లుగా

జానవవైరిలేని వరడానులువోలె కలింగభూతుణి

జా యుకండులేనినిజసైన్యము వెల్వెలబారె పెండియుగ

చ. వెలవెలబోయి యొకనృపవీరుడు లేనిలడాయినేయగా
దలఁగ నేలయంచు సరదారులు రాజులు కుట్రకూడినే
నలమరలించుకొంచు జననాథకుమారుని గొల్వవచ్చిరా
జలనిధిజేరు వాహినుల చాడ్చునశన్నమరాజు వేటకుగ

డి. అన్నమరాజువేట జనియచ్చట గాంచిరి నిత్యసత్య సం
పన్నుని పూసపాటి కులపావనునిం గరుణాంబురాజీ నా
పన్నశరణ్యునిం గమలబాంధవ కోటిసమానతేజనిం
గగిన్నననోష్ఠ శ్రీవిజయరామ స్మరాగ్రణి బాలరాగ్ర
ణిగ

294

డి. శ్రీయశతీలలామము వసింపగ జాలెడు కన్నబోయితో
తోయజనేత్ర పాదమూలతో బెనగొన్న మనోంబు జం
బుతో! పాయనివేడ్కతో ప్రజల పాలనజేయు కరింగ
రాజుల! క్షీ యాతునిం గృహంబునిధికి రి దురంధరునత్య
సంధు నా! రాయణమూర్తిగాంచిరి మరల కమలాక్షుని
జూచుకై వడిగ

295

చ. కనుగొని యచ్చటం గలుగు కార్యముబెల్పుడు జేసినేయ
లే! కునికిగ్రహించి యానృపకులోత్తమ దక్కట యింత
యయ్యె నా! యని తలయూచి మందిదికనైన ప్రయోజ
న మొందనేల మీ! మనముల చింతనూనుడని మన్నననే
యుచు నాదరింపుచుగ

296

క. దొరలార రాజులారా

పరసాగ్నిని పరలార సైన్యములారా

పరమాపులార నేనొక

గురిపల్కెడ వినుడు నమరకోవిడులారా

291

ఉ. జాతులవారితో మనకు సంగరమబ్బెభయంబటంచు మీ
 తీతరి చింతమానుడు ముందుగిడు దేవనమూహయుక్తు
 డై యాతెలిమి ము మూలకు నడ్డమువచ్చిన రేవుగ
 ట్టిగా భూతలమెట గొట్టకెటు పోవగనీతును నన్నెరుం
 గరే

292

క. అనివారల నూరాచ్చుచు

జననాథ తనూభవులడు నవినయమతితో

నొనరించెనవుడు పోడక

భూనదానము లఖల విప్రగణములకెల్లన్

293

సీ. అగ్నిహారములు సాలగ్నిమములు నిష్క

ములుగోవులందలములుతురంగ

ములు మత్త సామజములు చీనీచీనాంబ

రంబులు పటాంబరములు శుభ్ర

ములు దివ్యరత్నముల్ ముక్తాఫలంబులు

కంతాభరణములు కటిసువర్ణ

మాత్రముల్ రజతంపుపాత్రలు మండలం

గి. నాదిగాగలు తానంబుబ్రసిననురలముం
 కవుడుదయచేసి జనకునియందుంభ్యక్తి 33083
 నాత్మలోని ల్పిస క్తిరహిత్యజను 2.5.9.90
 దశరథునికిని సేయ విధంబుఁదోచె 300

మ. రాజశ్రేష్ఠు డవ్వేళ న
 జనభూమిమరుకోటి కిచ్చిరిపులన్ సాధించనూహించుచున్
 దనరెన్నేళుములిచ్చు మూర్ఖుడన పుత్రప్రాధికత్రుక్
 త్యంబెన్నిచూడ స్పర్హి 301

కా. శుద్ధస్నానముజేసి యాన్మపతి తేజోమూర్తియై యుద్ధస
 న్నద్ధుండై నిజవీరసైన్యమా.....
 పరాశారణవాక్య ప్రాధిగావింపుచు
 వృద్ధానూత్యసమేతుడై గొలువుగావించె మహాగా
 కృతి 302

వి. తదనంతరక రేందుగ్రనకు దేవర్షి పుంగవుం డిట్ల
 నియె. 303

మ. పరభూనాథ మృగానళిహరణ శుంభశ్శీమ కాద్దులబం
 ధురశుభాగి
 లరమానాథ పదారవిద భజనాలావిక్య సంకీర్తన
 స్మరవంశాద్ధి నిశాస్మకాలక కలింగశ్రీ స్మరాలక 304

Printed
by
Vatchavaye Raya Jagapathi Varma
AT THE JAGAPATHI PRINTING
WORKS
Rajahmundry.
